Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ай 1921 оной ...21-һээ гарана. | № 177 (18500) | **1990 оной августын 3, пятница** | Сэн 3 мүн.

«СОЮЗ ТМ-10» НИИДХҮҮЛЭГДЭБЭ

ТАСС-ай мэдээсэл

Замбуулинай дайдые шэнжэлхэ программын ёһоор, 1990 оной августын 1-дэ Москвагай сагаар 13 час 32 минутада замбуулинай «Союз ТМ-10» онгосо ниидхүүлэгдэһэн байгаа. Онгосын командир Манаков Геннадий Михайлович болон Советскэ Союзай хоёр дахин Герой, СССР-эй лётчик-космонавт Стрекалов Геннадий Михайлович гэгшэд тэрэниие жолоодоно.

Жолоодогдодог «Мир» комплекстой «Союз ТМ-10» онгосо августын 3-да залгалдан холбоолдохоор хараалагдана. Удаан саг соо газар шадарай замбуулинда хүдэлжэ байһан эрдэм-шэнжэлэлгын комплексын зургаадахи гол экспедициин космонавтнууд Соловьев, Баландин гэгшэд хамтын ниидэлгын үедэ һэлгэгдэхэ юм.

«Союз ТМ-10» онгосо дээрэхи түхеэрэлгэнүүд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ. Космонавтнууд Манаков Стрекалов хоёрой бэенүүд һайн.

Тэжээл бэлэдхэлгэ — бүгэдын хэрэг

...Ы ТАЛАҺААНЬ АНХАРААБДИ

...зой үбһэ хураал- ...д июлиин тэнгээр ...лдаа эбтэй эетэй- ...арбяангуудай от- ...н, Нугын отделе- ...но эмхидхэгдэжэ, ...эхэ хүдэлмэрэз

...ата Б. Ж. Сагано- ...ньһожоруулагда- ...ктар нуга сабша- ...дүн хамта 3030 ...хуряаха, 1000 ...һалхитуулан ха- ...Тус звенодо от- ...кторна бригадын ...э байна.

...балжиновай хү- ...йсэд бэшээр онь- ...ан звеногой гэ- ...һуралгшад, сту- ...буридэнхэй. Тэдэ- ...техникын ябаха- ...ногоо сабшажа ...0 гектар сабша- ...бухыдөө 1300 ...бэлэдхэхэ уялга-

...еновэй ударида- ...һу һаалиин фер- ...рилэгшэд хүдэлхэ ...р 109 гектар тал-май дээрэһээ 1410 центнер үбһэ хуряахаар хараална.

Совхозой адуушад хоёрдохи жэлээ арендын онол аргаар ажалаа эрхилнэ. Оёор-Халай гэжэ нэршэһэн газар дээрэһээ тэдэнэр 210 центнер үбһэ хуряахаар түсэблэнхэй.

Харбяангуудай отделенидэ мүн лэ гэр бүлын подрядай гуримда ороһон гурбан бүлэ малшад бии юм. Тэдэнэртэ 30 гектар сабшалан даалгагдан үгтэнхэй. Эдэ малшад мүнөө жэлдэ 510 центнер үбһэ нөөсэлжэ абаха байна.

Нугын отделениин С. С. Укеевэй даадаг звеногойхид 100 гектар дээрэһээ 1700 центнер үбһэ бэлэдхэхэ, үшөө 30 гектарай олон жэлэй ногоо сабшажа абахадаа, гектар бүхэнһөөнь 30-аад центнер ургаса хуряаха байна. Үнгэрһэн жэлдэ нүхэр Укеев А. С. Сотниковтой энэ полидо олон жэлэй ногоо таряа һэн.

Мүн лэ энэ отделениин хоёрдохи звеное совхозой парткомой гэшүүн А. Н. Агунов ударидана. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг коллектив 100 гектар нуга сабшаланһаа 1600 центнер үбһэ абаха, 30 гектар зелёнко хуряаха юм. Мүнөөдэрэй сагта тус звено 60-аад гектарай ургаса сабшажа унагааба.

В. Н. Агуновай звенодо Нугын малшад хүдэлхэ юм. Тэдэнэр 500 центнер үбһэеэ һалхитуулан хатаахаар хараална.

Совхозоороо 12000 центнер үбһэ бэлдэхэ түсэбтэйбди. Үбһэнэй үедэ совхозой хүдэлмэрилэгшэд шадал сосгоо хүдэлхэ юм. Харин бороо орожо, үбһэшэдтэ ехэл һаад ушаруулна. Тэрээнһээ гадуур нэгэ байдал манай һанаае зобоогоод байна. Мүнөө болотор тракторай косилкануудаар, тэдээндэ запчастьнуудаар дуталдаһаарбди. Совхозой инженернэ мэргэжэлтэд хэрэгтэй түхеэрэлгэеэ хаа-хаанагүй бэдэрнэ. Энэмнай манай алдуу гээшэ ааб даа. Харин үбһэшэдые эдеэ хоолоор хангалгада Хэрэнэй сельпо дүүрэн туһалха ёһотой.

Тэжээл бэлэдхэгшэдые материальна талаһаань урмашуулха хэрэгтэ социалис мүрысөөнэй дүримүүд баталагдан абтанхай. Ажалай дүнгүүдынь арбан хоног бүхэндэ согсологдожо байха юм. Жэшээлхэдэ, түрүүшын декадада (июлиин 15-һаа 25 болотор) үбһэ нөөсэлхэ түсэбөө 30 процент дүүргээ. һаа, звенодо 300 түхэриггэй мүнгэн шан үгтэхөөр хараалагданхай. Хоёрдохи декадада 40 процент бэлэдхээ һаань, 300 түхэриг, гурбадахи декадада — 100 түхэриг мүнгэн шан барюулагдаха байна.

Тэжээлэй шанартань гол анхаралаа хандуулхабди. Хэрбээ 90 процент үбһөө нэгэдэхи сортоор бэлэдхээ гээшэ һаань, звеногой нэгэ тонно үбһэнэй түлөө 5 түхэриг, 80 процент гээшэ һаань, 3 түхэриг, 70 процент һаань — 2 түхэриг нэмэжэ түлэгдэхэ байна. Тиимэһээ үбһэшэдэй оролдолго гаргажа хүдэлхэ хэрэгтэнь бүхы хэмжээнүүд хараалагданхай гэжэ һананаб. Гансал сагай уларил ажалыемнай һаатуулжа болохо доо магадгүй. Энээн тухай үбһэндэ ороһоной түрүүшын үдэрнүүд гэршэлжэ үгэнэ. Хэдышье хүндэ байдалай ушарһашье һаань, манай совхозой хүдэлмэришэд хариюусалтата ажалаа дүүрэн бэелүүлхэ эрмэлзэлтэй байһанаа мэдүүлнэ.

А. АНГАХАЕВ,
Түнхэнэй районой Харбяангуудай совхозой парткомой секретарь.

МАНАКОВ ГЕННАДИЙ МИХАЙЛОВИЧ

Геннадий Михайлович Манаков 1950 оной июниин 1-дэ Оренбургска областиин Андреевскэ районой Ефимовка тосхондо түрэһэн байгаа.

1973 ондо ПВО-гой лётчигуудай Армавирска Улаан туггта авиационно сэрэгэй дээдэ училищи дүүргэһэнэй һүүлээр Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүдтэ алба хэһэн юм. 1980 онһоо Геннадий Михайлович 40 гаран янзын ниидэлгын аппарадуудые туршаһан байна. «Нэгэдэхи классай сэрэгэй лётчик» ба «Нэгэдэхи классай лётчик-туршагша» гэһэн нэрэ зэргэтэй.

Г. М. Манаков — 1974 онһоо Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүн юм.

Гол хүдэлмэриһөө һамшангүйгөөр, Москвагай Серго Орджоникидзын нэрэмжэтэ авиационно институт 1985 ондо дүүргэһэн байгаа.

1985 онһоо замбуулинай ниидэлгэнүүдтэ бэлдэжэ эхилээ һэн. «Союз ТМ» онгосо ба замбуулинай «Мир» станци дээрэ ниидэлгэдэ бэлдэхэ дүүрэн һуралсал гараһан байна.

СТРЕКАЛОВ ГЕННАДИЙ МИХАЙЛОВИЧ

Советскэ Союзай хоёр дахин Герой, СССР-эй лётчик-космонавт Геннадий Михайлович Стрекалов 1940 оной октябриин 28-да Московско областиин Мытиши хотодо түрэһэн байгаа.

1965 ондо тэрэ Москвагай Бауманай нэрэмжэтэ техническэ дээдэ училищи дүүргээ һэн. Научно-үйлэдбэриин «Энергия» нэгэдэлдэ хүдэлжэ байхадаа, эдэбхи үүсхэлтэй, ехэ юумэ мэдэхэ инженер байһанаа харуулһан, замбуулинай аппарадуудые зохёожо туршалгада хабаададаг байгаа. Геннадий Михайлович — техническэ эрдэмэй кандидат.

Г. М. Стрекалов 1972 онһоо Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүн юм.

Космонавтнуудай отрядта 1973 ондо оруулагдаа һэн. Түрүүшынхеэ 1980 ондо «Союз Т-3» онгосо болон замбуулинай «Салют-6» станци дээрэ, хоёрдохиёо 1983 оной апрельдэ «Союз Т-8» онгосо дээрэ, гурбадахияа 1984 оной апрельдэ советэнэдхэг уласхоорондын экипажай бүридэлдэ ниидэһэн байгаа. «Нэгэдэхи классай космонавт» гэһэн мэргэжэл тэрээндэ олгогдонхой.

УСТАВ ХЭБЛЭГДЭБЭ

КПСС-эй XXVIII съездын баталһан «Советскэ Союзай Коммунис партиин Устав» амяараа брошюра болгогдожо гаргагдаба.

Политическэ литературын хэблэлээр тус брошюра хэблэгдэбэ.

(ТАСС).

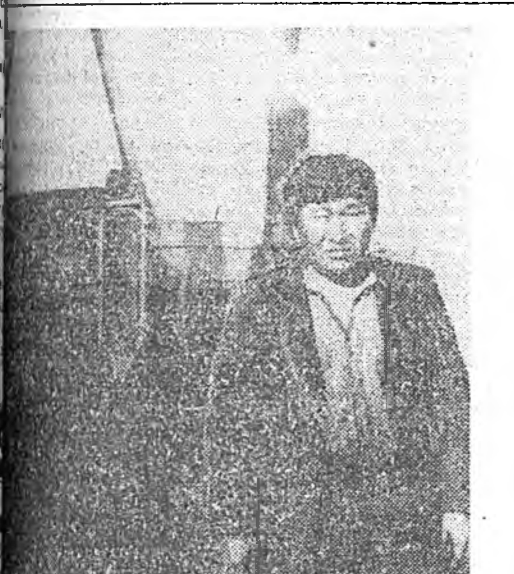

...лов һайхан, шэмэтэй үбһэ элбэгээр хуряажа байна.

Совхозой тус отделенидэ үбһэ хуряахын хажуугаар силос дарагдажа эхилэнхэй. Эндэ силосэй ургамалнуудые хуряаха хүдэлмэри түлэг дундаа. Тусхайлбал, 12 автомашина, КСК-100 түхэлэй гурбан комбайн, траншей соо буулгагдаһан ногоон эшэ набша нягтаруулан дараха Т-130 түхэлэй трактор бүтээсэтэйгээр хүдэлгэгдэнэ.

...центнер һүрилөөд байна. Харин Б. Мулоновой звено түрүүшын 600 центнер үбһэ һүрилөө.

— Мүнөө жэлэй хабарай эхинһээ хүйтэн, ган гасуур байжа, ногооной ургаса һүрхэй һайн бэшэ гээшэ. Сагай уларилай энэ бэрхэшээлые харада абажа, бидэ ургаһыень сүм хуряажа абахын түлөө ехэ ажал ябуулнабди. Хэрбээ хура бороогой һуужа ороогүй һаа,

РЕПОРТАЖ

ЖЭГДЭЭР, ЭМХИТЭЙГЭЭР

...совхозой Шэрэн-...дэ бухыдөө 2 мян-... 6 мянган хонин ...болгогдонхой ха-... Тиин эдэ олон ...һа һайнаар ондо ...ула эндэхид үбһэ ...ал һаа ехээр бэ-...хые оролдоно. ...сардагша отделе-...оруулагдамал гур-...эмхидхэгдэжэ, ху-...лангынь даалгаг-данхай, түсэбынь тодорхойлогдонхой. Эдэ звенонуудые коммунистнууд Ц. Гомбоев, Б. Мулонов, залуу механизатор Б. Иванов хүтэлбэрилнэ. Ажахыда үбһэшэдэй тусхай звенонуудһаа гадна хонишодой бригаданууд даалгагдаһан сабшаланайнгаа ургаса хуряажа захаланхай. Эдэ үдэрнүүдтэ хонишод В. Д. Бадмажапов, В. С. Доржиев болон Виктор Хали-

Отделениин түб дээрэ ногоонол гурил гаргаха АВМ-0,65 агрегадынь хүдэлгэгдэһөөр үкинэй юм. Бүхыдөө байгша ондо энэ агрегадта 150 тонно ногоонной гурил үйлэдбэрилхэ түсэб тодорхойлогдонхой.

Отделениин үбһэшэд энэ жэлдэ 30 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм. һүүлэй дүнгөөр Ц. Гомбоевой хүтэлбэрилдэг звено мянга гаран

адууһа малда хүсэд хүрэхөөр үбһэ тэжээл абтаха, — гэжэ отделениие эрхилэгшэ Валерий Павлович Черников хөөрэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ үбһэшэд туха сүлөөгүй. Үбһэшэдэй түрүү звенодо ажалладаг Владислав Мултуев, Юрий Шагланов, Геннадий Трухин, Михаил, Владимир Бадмаевууд, Даша Дугаров гэгшэд һүүлэй дүнгүүдээр шалгараа.

Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ үбһэшэдэй дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор, эсэсэй дүнгөөр эрхимлэһэн звенодо 1000 түхэригэй мүнгэн урмашуулга барюулагдаха юм. Хэрбээ түсэбөө холо дүүргээ һаа, 25 процент нэмэлтэ салин абахаар тогтоогдонхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ совхозой Шэрэнгиин отделениин үбһэшэд тэжээл бэлэдхэлгэеэ тон богони, болзорто, эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ уряа доро ябуулжа байна.

Э. БУДАЕВ.

Яруунын район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: косилкашан М. Бадмаев. Силосэй ургамалнуудые хуряадаг комбайнернууд Ю. Шагланов, В. Мултуев. Бухалнуудые табигша Б. Хамаев.

Авторай фото.

АРЕНДАТОРНУУД ҮБҺЭНДӨӨ ОРОО

...малда үбһэ тэжээл ...хариюусалгатай хаһа ...районд түлэгтөө ...урбын туршалга-үй-...н ажахын үбһэшэдэй ...эдэ үдэрнүүдтэ энэ ...ханияа үргэн дэли-...буулжа байна. Тэ-...эдэг арендын онол ...аа эмхидхэнэн гур-...н гэшүүд үнгэрһэн ...н багаар нуга саб-...гараа. ...хын нуга сабшалан-...ран гектар эзэлнэ. ...дээрэһээ дүн хам-...нган центнер үбһэн ...ёһотой. Энэнь гек-... дунда зэргээр 20,5 центнер ургаса абтаха болоно. Ажахын тэжээл үйлэдбэрилэгшэд байгша ондо нэгэ условно мал бүхэндөө дунда зэргээр 19,0 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл нөөсэлхэ түсэбтэй юм.

Мүнөөдэрэй байдалаар ажахын витаминтай ногоонной гурил гаргадаг АВМ-0,65 түхэлэй агрегат хүдэлгэгдэнэ. Эндэ барилгашан мэргэжэлтэй Сергей Георгиевич Белых ахалагша машинистээр хүдэлнэ. Энээнтэй хамта Алексей Сергеевич Сафронов суг хамта ажаллахадаа, энэ хариюусалгатай хаһын үедэ дүн хамта 200 тонно сэнтэй тэжээл гаргахаар хараална.

В. П. Постниковой ударидадаг үбһэшэдэй звено даб дээрэ 50 гектарай ургаса сабшажа унагаагаад, бүхыдөө 350 центнер һайн шанартай үбһэ һүрилжэ абаба. Эдэнэртэ 284 гектар нуга сабшалан даалгагданхай юм. Анатолий Болоневой хүтэлбэрилдэг бригадада 10 хүн хүдэлнэ. Эдэнэр 280 гектар талмай дээрэһээ дүн хамта 5300 центнер үбһэ һүрилжэ абахаар зоригжонхой ажаллажа байна.

— Хэрбээ нёдондоной байдалые абаад харабал, энэ үедэ нилээд ехэ үбһэ бэлэдхээд байгаабди. Мүнөө жэлдэ энэ хэмжээндэ хүрэхэ аргамнай үгы. Минии хараагаар 7000 центнер үбһэн абтаха байна, — гэжэ бригадир А. А. Болонев мэдүүлнэ.

В. БУДАЖАПОВ.

МОНГОЛ ҮНДЭҺЭТЭНЭЙ ХҮҮГЭДЭЙ УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ ДУГУЙЛАН-КОНФЕРЕНЦИИН ТОГТООЛ

СССР-эй болон МНР-эй Уран зохёолшодой холбоонуудай зарлаһан монгол үндэһэтэдэй хүүгэдэй уран зохёолшодой түрүүшын дугуйлан-конференци июль һарын дундуур Советскэ Союзай Улаан-Үдэ хотодо эхилээд, Монгол Арадай Республикын ниислэл Улаан-Баатар хотодо түгэсэбэ.

Тус конференцидэ Советскэ Союзай делегаци: Москвада гаража байдаг «Детская литература» журналай ахамад редакторай орлогшо И. Г. Нагаев (делегациие хүтэлбэрилэгшэ), Андерсенэй нэрэмжэтэ уласхоорондын шангай дипломдо хүртэһэн Украинын хүүгэдэй уран зохёолшо Б. И. Чалый, Хальмагай хүүгэдэй «Байр» журналай ахамад редактор, поэт Н. Д. Санджиев, «Хараасгай» журналай ахамад редактор, Буряадай арадай уран зохёолшо Ц. А. Жимбиев, Социалис Ажалай Герой, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша, буряадай арадай уран зохёолшо Ц. Н. Номтоев, «Буряад үнэн» газетын соёлой болон һургуулиин таһагые даагша РСФСР-эй ба Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, уран зохёолшо Ц. Ц. Дондогой, поэт Э. Ч. Дугаров гэгшэд хабаадаа.

Монголой делегацида хүүгэдэй уран зохёолшод: С. Надмид (делегациие хүтэлбэрилэгшэ), У. Арьяасүрэн, С. Соронзонболд, Н. Доржцэрэн, «Оюун түлхюур» гэһэн хүүгэдэй журналай харюусалгата секретарь С Идэрхангай, тус журналай уран зурааша Бат-Эрдэкэ гэгшэд оролсобо.

Гадна Үбэр-Монголой хүүгэдэй «Цоморлиг» журналай эдэбхитэй автор, оршуулагша А. Дарма гэгшэ байлсаба.

СССР-тэ, МНР-тэ болон социалис бусад гүрэнүүдтэ социализмын сурталай хазагайрһан ушарһаа бүгэдэ арад түмэнэй ажабайдал хохидожо, мүн баһа бишыхан эрхэтэнүүдые хүмүүжүүлхы ажал ябуулга нилээдгүй доройтоһон байна гэжэ Улаан-Үдэдэ болоһон суглаан дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Одоо үедэ олон гүрэнүүдэй түрэ засагууд одхон хүүгэдтээ оксо ехэ анхарал хандуулжа, республика бүхэндэ хүүгэдэй жасанууд болон бусад эмхинүүдые тогтоожо, хүмүүжүүлхы ажал ябуулгые үргэнөөр, үндэр хэмжээндэ, үрэ ехэтэйгээр эрхилбэ. Монгол улад зоной үри бэенэр үнэр олон хадань, хүүгэдэйнь уран зохёолшодой, бусад найруулагшадайнь үүргэ горитой байха, тэдэнэр түрүүшын тоодо ябаха ёһотой бшуу. Хүүгэд бүхэниие балшар багаһаань түрэл зонойнь түүхэ домогоор, ёһо заншалаар, ажахыгаарнь бахархуулан хүмүүжүүлжэ, Эхэ орондоо энэрхы дуратайгаар һургажа, ёһотой интернационалистнууд болгохо гэһэн үндэр уялга абтаба.

Тус конференцидэ хабаадагшэдые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев, КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Лубсандоржиев, Свердловскын «Зов» киностудиин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ, Буряадай искусствын габьяата ажал ябуулагша, кинорежиссер Б. Ц. Халзанов гэгшэд хүлеэн золгоһон байна.

«Дугуйланай» хүдөөгэй суглаанууд эдир багахан ивалгынхидай, Хэжэнгын районой Хөөрхын совхозой хүдэлмэришэдэй, Байгал далайн загаһашадай дунда үнгэрөө.

Улаан-Баатар хотодо болоһон хуралдаан дээрэ монгол үндэһэтэнэй хүүгэдэй уран зохёолшодой, журналистнуудай, зохёохы бусад ажалтанай ассоциаци тогтоохо шиидхэбэри абтаба. Удаань ассоциациие хүтэлбэрилхы тушаалда дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй кандидатуранууд зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тиигээд Президентээр Буряадай арадай уран зохёолшо Ц. А. Жимбиев, вице-президентээр Монгол уласай ниитын ажал ябуулагша, профессор Д. Цэвэгмид, хоёрдохи вице-президентээр Хальмагай хүүгэдэй уран зохёолшо Н. Д. Санджиев гэгшэд нэгэн дуугаар һунгагдаба. Гурбадахи, вице-президентын тушаалда Үбэр-Монголой хүүгэдэй уран зохёолшые урихан захяа бэшэг эльгээгдээ. Тус холбооной харюусалгата секретаряар уран зохёолшо С. Надмид, секретарьнуудаар: Ж. Дашдондог, У. Арьяасүрэн, Г. Ловор, Г. Нямаа, Д. Гармаа, уран зурааша С. Идэрхангай, Буряадай уран зохёолшо Ц. Дондогой, Хальмагай уран зохёолшо А. Джимбиев гэгшэд томилогдобо.

Мүн баһа ассоциациин ерээдүйн түсэб баталагдаба:

а) ассоциациин штаб-байра Монголой Арадай Республикын ниислэл Улаан-Баатар хотодо саг үргэлжэ оршохо юм;

б) жэл бүхэндэ хүүгэдэй «Унаган» гэһэн альманах ээлжээлэн хэблэгдэхэ;

в) хүүгэдтэ зорюулагдаһан эрхим һайхан уран бүтээлнүүдэй түлөө шагналнууд тогтоогдохо;

г) хүүгэдэй уласхоорондын зунай нааданиие заншалта болгохо;

д) хүүгэдэй журналнуудай редакциин дэргэдэ уласхоорондын кооперативна ажахы байгуулха;

ж) һаяын сагта гурбан уласай оюун бэлигтэнэй хабаадалгатайгаар телевизионно студинууд бүхэндэ дүхэриг-уулзалга үнгэргэхэ.

Монголой Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Д. Маам, орлогшо дарга Ш. Цэнд-Аюуша, МНР-эй арадай эрдэм һуралсалай министрэй орлогшо Д. Дамдинсүрэн, Монголой Хүүгэдэй жасын түб комиссиин дарга Г. Чингэл болон бусад хүтэлбэрилэгшэд совет делегациие хүлеэн абаа. Совет делегациие хүтэлбэрилэгшэ И. Г. Нагаев, Украинын хүүгэдэй уран зохёолшо Б. Чалый, Хальмагай хүүгэдэй журналай ахамад редактор Н. Санджиев, Буряадай хүүгэдэй журналай ахамад редактор Ц. Жимбиев, уран зохёолшо Ц. Дондогой, поэт Р. Шоймарданов гэгшэд Монголой хүүгэдэй жасын алтан медаляар шагнагдаба.

Уран зохёолшодой делегаци монголой хүүгэдэй «Оюун түлхюур» журналай редакцида, «Найрамдал» гэһэн уласхоорондын пионернүүдэй лагерьта, Баян-Хонгорой аймагта айлшалһан байна.

Монгол үндэһэтэнэй хүүгэдэй уран зохёолшодой түлөөлэгшэд энэ документдэ гараа табин мүнхэлбэ.

САМОЛЁТ БЭДЭРНЭ

Августын 1-нэй үглөөгүүр Степанакертын аэропортын зонодо ороһоной һүүлээр Ереванһаа Степанакерт хүрэтэр ниидэжэ ябаһан граждан авиациин Армениин управлениин ЯК-40 самоледтой холбоон алдагдаа гэжэ мэдээсэгдээ һэн.

Авиалайнерые бэдэрхэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдана гэжэ СССР-эй МГА-һаа ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэһэн байна. Агаарай-Сэрэгэй Хүсэнүүдэй ба граждан авиациин Азербайджанай управлениин вертоледууд энэ зорилгоор хэрэглэгдэнэ. Самоледой үгы болоһон райондо тогтоһон үдхэн манан бэдэрэлгын хүдэлмэридэ һаад болоно.

(ТАСС).

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

СОЦИАЛЬНА ХАМГААЛАЛТА ХЭРЭГТЭЙ

hаяын сагта дэлгүүрэй харилсаануудай эрхэ байдалда хүдэлжэ эхилхэбди гэжэ хэндэшье hэжэг түрэнэгүй. Республикадамнай иимэ харилсаанууд яагаад тогтоогдохоб — энэ асуудал бултаниие hонирхуулна, олоной hанаа зобоono. Дэлгүүр тухай тодорхой бэшээр бодомжолhоной хэрэггүй, энэмнай хооhон үгэ болоод лэ hалаха. Тодорхой материал хэрэглэн тодорхой хөөрэлдөө ябуулха хэрэгтэй.

Ёhотой дэлгүүртэй ушараагүй бидэндэ дэлгүүрэй харилсаан тухай арсалдажа зүбшэхэнь бэрхэтэй. Хилын саанахи гүрэнүүдээр аяншалhан зарим мэргэжэлтэд энээниие hайн ойлгоно ёhотой. Гэхэ зуура «дэлгүүр» гэhэн үгэ дуулахадаа, олонхи зон колхозно дэлгүүрые hанаандаа оруулдаг юм. Эндэ бухы юумые гансал сэнгүүд тодорхойлно, худалдаа наймааншье өөрын онсо шэнжэтэй. Юуб гэбэл, садово участогуудhаа гү, али хубиингаа ажахыhаа абаhан продукциингаа үлүү гараhан хубиинь эндэ худалдана бшуу.

Колхозно дэлгүүр тушаа дэлгэрэнгыгээр тогтохогүйбди. Амяараа хөөрэлдөөн хэрэгтэй. Дэлгүүрэй экономикодо оролгодо бэлдэхын тула ямар асуудалнууд нэн түрүүн харагдажа үзэгдэхэ ёhотойб гээд hонирхоё.

Нэгэдэхеэр гэбэл, хүн зоной социальна талаhаа хамгаалагданги байлга. Пенсионернүүд, олон үхибүүтэй эхэнүүд, инвалидууд, бага доходтой хүнүүд — эдэ бүгэдэ бүри ядуу байдалда орохо бшуу.

Саашань дурдабал, мэргэжэлтэд, экономистнууд, эрдэмтэд, хүтэлбэрилэгшэд удаадахи асуудалаар hанамжаяа хубаалдаха зэргэтэй» гэhэн бодомжотойб:

— ажалайноосэнүүдэй дэлгүүр;

— промышленностьда, хүдөө ажахыда, барилгада, ниитэ дээрэнь хэлэбэл, үйлэдбэридэ бухы дээрээ дэлгүүрэй харилсаанууд тухай;

— финансово-урьhаламжын хэрэгтэ дэлгүүрэй гурим;

— хэрэглэмжэ хангалгада ба социальна хүгжэлтэдэ дэлгүүрэй гурим;

— хэрэг ёhoop ажал ябуулгала эрхилэлгые урмашуулха асуудалнуудые амяарнь хаража үзэхэ;

Дэлгүүрэй экономикодо орохо үедэ общество hуудал байдалайнгаа хэмжээгээр илгаран хубаарха. Хүн бүхэнhөө — хүсэ шадалайнь зэргээр, хүн бүхэндэ хэрэглэмжынь зэргээр гэhэн уряамнай бүгэдэ зоной адли тэгшэ hайн байдал хараалhан удхатай байгаа. Гэбэшье 70 гаран жэлэй туршада энэ хүсэлнай бэелэнгүй hалаба ха юм. Уламжалан, дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда гүрэнэй зүгhөө дэмжэлгэ, хамгаалга хүлеэhэн эрхэтэд заатагүй байха.

Статистическэ мэдээсэлнүүдтэ үндэhэлhэн тоо, баримта дурдая. 1989 оной январиин 1-дэ республикын хүн зоной тоо 1 миллион 48 мянганда хүрэhэн байгаа. Пенсионернүүдэй ниитэ тоонь — 169,7 мянган хүн. Гүрэнэй пенси дунда зэргээр 88 түхэриг, колхозниигуудай абадаг гүрэнэй дунда зэргын пенси — 55 түхэриг. Гэхэhээ гадна, дүрбэ ба тэрээнhээ олон үхибүүтэй, бага олзотой бүлэнүүдэй жэлэй дунда зэргын доход 50 түхэригтэ хүрэнэ.

Сег үргэлжэ нэгэ адли бэшэ салин хүлhэнтэй хүнүүдые ба студентнүүдые хараада абаагүй hаа, бүхыдөө 200 мянган хүндэ гэхэ гү, али республикын табанай нэгэ хубида социальна хамгаалга хэрэгтэй ха юм. Республикын материальна үйлэдбэридэ ажалладаг зоной тоо 332 мянган гээд тоолоо hаа, эдэнэй ээм дээрэ хэды шэнээн бэрхэшээлэй бууха байhаниинь ойлгосотой.

Гүрэнэй зүгhөө социальна ямар дэмжэлгэ хэрэгтэйб гээд саашань тодорхойлхо шухала. Энээнэй тулада хүнэй хоолойгоо тэжээхэдэ хүрэхэ мүнгэнэй хэмжээе мэдэхэ хэрэгтэй. Госкомстадай тоолон гаргаhанай ёhoop энэ мүнгэнэй хэмжээн 87, ВЦСПС-эй тоололгоор — 95 түхэригтэ хүрэнэ. Республикада энэ тоо амяараа тодорхойлогдохо ёhотой. Мүнөө дээрээ Госкомстадай ба ВЦСПС-эй тоололгонуудые үндэhэ болгохобди. Тиихэдээ районой коэффициент, Сибириин шэмэрүүн уларилда ажаhуудагнай, хойто районуудта — хойто зүгэй нэмэлтэ хараада абтаха жэшээтэй. Уламжалан, республика доторнай нэгэ хүнэй хоолойгоо тэжээхэдэ хүрэхэ мүнгэн 137 түхэригтэ дүтэрхылэн хүрэнэ:

$$\frac{87+95}{2}\cdot 1{,}2\cdot 1{,}3 = 137 \text{ түх.}$$

Тон тодо тоололго юундэ үгы юм гээд асуужа болохот. Энэмнай юрын асуудал бэшэ. Тоолоод гаргахань бэрхэтэй бэшэшье hаань, регионально олон шэнжэнүүдые харгада абаагүйдэ аргагүй. Тобшохоноор хэлэбэл, иимэ: эгээл хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүд, промышленна эд бараан, туhаламжанууд нэрлэгдэнэ. Эдэ бүгэдые наринаар хэрэглэхэ нормонуудhаа уламжалан хэрэглэмжын хэмжээн тогтоогдодог. Гэхэ зуура хуу хүнүүд нэгэ адляар хоолодоггүй гэжэ зүбшөөхөөр. Хоёрдохёор гэбэл, ганса бэе эрхэтэд гэр байрын ба коммунальна туhаламжануудай талаар ехэ гаргашатай байха. Олон үхибүүтэй айлда хүүгэдэй хубсаhа хунар, гутал ехээр абтадаг гээшэ.

Городто ба хүдөөдэ ажаhуугшад ажабайдалайнгаа хэмжээгээр илгарна. Ниитын фондуудhаа нэгэ адли доходтой болоходоо, городойхид хүдөөгэйхидтэ орходоо муу байдалда байха. Эдеэ хоолой продуктнуудай дундуур зэргын нормонуудай тогтоогдоhон байбалнь, хүн зон хэдыень гүрэнэй сэнгээр, хэдыень дэлгүүрэй сэнгээр абааб гэжэ баримталха шухала.

Республикын хэмжээндэ социальна талаар хамгаалгада гаргашануудые дүтэрхыгөөр тоолоод үзэе. Эдэ гаргашанууд жэлдээ дунда зэргээр 120 миллион түхэригтэ хүрэхэ юм. (Пенсидэ гараhан хүн гүрэнhөө hарадаа 50 түхэриг нэмэлтэ мүнгэ абана гээд тоолоо hаа...)

Ажал хэдэг зон байдалай эгээл хүндыень бэе дээрээ даажа абаха ёhотой болоно. Республика дотор түлөөhэнэй фонд 1,5 миллиард түхэригтэ хүрэнэ. Ерэхэ жэлhээ социальна страховкида гаргашанууд 37 процент хүрэтэр ургаха гэхэ гү, али 20 процентээр дээшэлхэ. hалбаринуудаар энэ тоо ондоо байха.

Республикын предприятинуудhаа социальна страхованида 300 миллион түхэригөөр ехэ мүнгэн оруулагдадаг болохо. Энэ мүнгэн гол түлэб социальна программа бэелүүлгэдэ эльгээгдэхэ. Тэрэ тоодо дэлгүүрэй эрхэ байдалда хүн зониие социальна талаhаа дэмжэлгэдэ, пенси болон пособидо, багаар хангагдаhан хүн зоной ажабайдалай хэм хэмжээе дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаха юм.

Гүрэнэй зүгhөө социальна талаар абтадаг хэмжээнүүд регионально онсо шэнжэнүүдые бухыдэнь хараада гүйсэд абанагүй.

Түрүүшын ээлжээндэ предприятинууд өөhэдынгөө бухы хүдэлмэрилэгшэдые, тэрэ тоодо пенсионернүүдые бүридхэлдэ абажа, материальна урмашуулгын фонд соо гаргашануудые хэрэалха зэргэтэй. Районуудай гүйсэдкомууд, социальна хангалгын органууд мүн лэ хүдэлмэрөө эхилхэ ёhотой. Заатагүй мүнгөөр туhаламжа үзүүлхэ гэhэн удхатай бэшэ. Хамhабариин ажахынуудhаа продукци, заводой амаралтын бааза, профилакторинуудта амархаар путёвконууд, гэр байра заhабарилга, түлеэ залhаар хангаха гэхэhээ эхилээд туhаламжанууд олон ха юм. Анхаралаа хандуулха хэрэгтэй. Мүнөөдэр социальна үнэн зүб байлгын талаар юушье хээгүй аад, үглөөдэр үлүү ехэ найдуулганууды хэhэн хүтэлбэрилэгшэдтэ этигэдэггүйб. Энэ асуудалда олон юумэн ниитын эмхинүүдhээ дулдыдана: ажалша коллективүүдэй соведүүдhээ, предприятинуудай профкомуудhаа, эхэнэрнүүдэй соведүүдhээ ба бусадhаашье.

Саашань хэлэхэдэ, эдеэ хоолой гол продуктнуудые талоноор үгэхэ нормо дээшэлүүлхэ асуудал хаража үзэхэ хэрэгтэй. Бага пенситэй, пособитой зонhоо эхилхэ. Райгүйсэдкомуудта тусхайлагдамал фонд байгуулхада хамаагүй. Энэ фондодо продукци дамжуулhан колхоз, совхозуудые хоморой шухаг эд бараагаар урмашуулбал аятай.

Удаадахи асуудал гэхэдэ, бага олзотой хүн зониие хангалга болоно. Тусхайлагдамал магазинууд нээгдэхэ ёhотой гэжэ тоолонобди. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветерануудтай, инвалидуудтай суг пенсионернүүд, олон үхибүүтэй бүлэнэр иимэ магазинуудта хангагдаха аргатай байха ёhотой.

Хүн зоной социальна хамгаалгада хабаатай үшөө нэгэ асуудалые алгад гаража болохогүй. Дэлгүүрэй гуримда ороходо хэрэг ёhoop ажал эрхилдэг зон олошорхо. Ниитын үйлэдбэриин үрэ бүтээсэ дээшэлхэ, хүдэлмэрилэгшэдэй тоо үсөөрхэ. Хэд бэ, эдэ ажалгүй үлэхэ зон? Түрүүшын ээлжээндэ хүдэлжэ байhан пенсионернүүд, бүтээсэ багатайгаар, мэргэжэнги бэшээр хүдэлдэг хүнүүд болоно.

Правительствын программада энэ асуудал заатагүй хараада абтаха. Гэбэшье тусхай Хуулиин баталагдатар олон зон предприятиhаа гаранхай, социальна хамгаалгын хэмжээнүүд эдэнэртэ хабаагүй болоод байха. Энэ талаар предприятинуудые гэмнэхэнь хайшаа юм, юуб гэбэл хоорондоо hорилдооной эрхэ байдалда хүдэлхэнь нилээн бэрхэтэй ха юм. Гэбэшье эрги хургынь оломоор. Жэшээлбэл, предприяти салин хүлhэнэй зарим хубиие түлэхэдөө, пенси абахада хэрэгтэй хүдэлмэриин стаж тэрэ зандань үлөөхэ аргатай. Тиихэдээ республика предприятинуудhаа ажалай ноосэнүүдэй түлөө түлөөhэ абангүй, налогово хүнгэлэлтэнүүдые тодхохо зэргэтэй.

Үшөө нэгэ асуудал юундэшье еб хэнэйшье hанаа зобооногүй. Ушарынь хадаа бии байгаа Хуулиин эрхэ байдалда ажалгүй хүн гэргүй шахуу болоно бшуу. Илангаяа залуу зон, хамтын байрада байдаг гэр бүлэ болоогүй эрэшүүл, эхэнэрнүүд, айлда түлөөhэ түлэжэ байдаг хүнүүд шахардуу байдалда орохо. Эдэнэр яаха болоноб? Капиталис гүрэнүүдтэ гэргүй зониие байлгадаг хонолгын газарнууд, приют гэхэ мэтэ бии ха юм. Мандашье иимэ юумэн түхеэрэгдэхэ ёhотой. Энэмнай социальна хангалгын органуудай хэрэг мүн.

Социальна хамгаалгын асуудалнуудые хаража үзэхэдөө, шухаг энэ hалбариин хэды зэргэ үгытэй, хүгжэнги бэшэ байhые саг үргэлжэ мэдэрнэбди. Предприятинууд ба профсоюзууд амаралтын, элүүрые хамгаалгын баазануудтай, соёлой гуламтануудтай, гэбэшье социальна хангалгын органуудта эдэ бүгэдэ үгы юм.

Бага олзотой хүниие түлөөhэгүйгөөр хангахаар кинотеатр, театр, аяншалгын бааза, санатори гэхэ мэтэ манда үгы. Социальна үнэн зүбые сахиха тухай хэды хөөрэлдөөшье hаа, хэрэг ёhoop hанаhанаа эрхилдэггүй тушаалта нюурнууд олон ээндээ.

Социальна хамгаалалтада анхарха гээшэ арадай депутадуудай, правительствын, нютагай Соведүүдэй, бухы шатын хүтэлбэрилэгшэдэй нэрэ хүндын, hэшхэлэй хэрэг гэжэ тоолохо байнаб.

Хүтэлбэрилэгшэдэй ажал ябуулгада сэгнэлтэ үгэхэдөө, түсэб дүүргэлтые уридлан хараха бэшэ, харин хүн зоной hуудал байдалда хэр анхардагыень нэн түрүүшээр обёорхо шухала.

Г. КИМ,
Буряадай АССР-эй Госпланай таhагай начальник.

АРЕНДЭ: бодото байдал, шиидхэхэ асуудалнууд

УРАГШАТАЙЛ БАЙ[...] АЖАЛЫНЬ

Агропромышленна комплексые хүгжөөхэ, хүдөөгэй хүн зоной hуудал байдалые hайжаруулха талаар түрүүшын ээлжээндэ бэелүүлэгдэхэ ёhотой олон тоото хэмжээ ябуулганууд hүүлэй үедэ правительствын зүгhөө абтабашье hаань, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ биратай хубилалта болоногүй. Илангаяа газар тухай, мүн зөөри болон арендэ тухай абтаhан хуулинууд үшөө хүсэд hайнаар хэрэглэгдэнэгүй.

Иимэ эрхэ байдалда таряашадай аша туhые, бодото эрхэнүүдыень хамгаалха ниитын-политическэ организаци бии болгохо шухала болоhон байна. Байгша оной июнь hарада Москвада болоhон таряашадай учредительнэ съезд дээрэ СССР-эй Таряашадай холбоон (союз) байгуулагдаа.

— Хүдөөгэй ажалшадай, илангаяа арендэ гуримаар хүдэлжэ байhан хүнүүдэй аша туhые, эрхые хамгаалха тиимэ тодорхой онол арга, тусхай эмхи мүнөө дээрээ үгы байна. Эгээл тиимэhээ иимэ ассоциаци байгуулха гээшэ хүдөөгэй зониие зонхилхо, захирха үшөө нэгэ эмхи бии болгохо гэhэн хэрэг бэшэ. Харин ажахые эрхилэлгын болон зөөри эдлэлгын талаар олон янзын гуримуудай тэгшэ эрхэтэйгээр хүгжэхэ, хүдөө нютагуудые социально-экономическа талаар hэргээн бодхоохо, хүн зоной аша туhые, али бухы эрхэнүүдыень сахин хамгаалха, өөдэнь үргэхэ, тиигэжэ эдеэ хоол элбэгжүүлхэ зорилгодо хүдөөгэй таряашад, малшадай хубитые дээшэлүүлхэ зорилготой органиие бии болгохо гэнэбди,— гэжэ Бурятскагропромсоюзай түрүүлэгшэ Н. Н. Найданов конференци нээхэдээ хэлээ.

Таряашадай ажахынуудай болон хүдөө ажахын кооперативуудай ассоциациин зорилгонууд тухай республикын агропромсоюзай түрүүлэгшын орлогшо А. А. Ентаев сугларгашадта хөөрэжэ үгөө.

— Хэнэйшье мэдэhээр мүнөө хүдөөдэ үйлэдбэриин ехэнхи хүрэн, машина техникэ, зөөри хэрэгсэлнүүд гол түлэб колхоз, совхозуудай болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудай мэдэлдэ байна гээшэ ааб даа. Мүн материально-техническэ хангалгашье түрүүшын ээлжээндэ ниитын ажахынуудтал зорюулагдана. Иимэ эрхэ байдалда бэеэ даагаад хүдэлхэ дуратай хүнүүд элдэб хашалта хабшалтада ороно. Энэ ушарта арендаторнуудай аша туhые хамгаалха, хуулита эрхээ бодотоор эдлэхэ хэрэгтэнь туhалха хүсэн — тусхай холбоон, ассоциаци болоно. Тиимэhээ бэеэ даагаад, арендаторнууд, кооператорнууд болоод хүдэлжэ байhан хүдөөгэй ажалшад, малшад хамтаржа, өөhэдын эмхи бии болгожо, өөhэдынгөө аша туhые, эрхэнүүдые хамгаалха, ажахынуудаа зүб мүрөөр хүгжөөхэ, ашаг үрэ ехэтэйгээр ажаллаха болоно. Тиихэдээ заримакай хэлэдэгэй ёhoop, тэдэнэр колхоз, совхозуудтай ходо зүришэлдэжэ, тэдэниие үгы болгохые оролдохо бэшэ, тэдэнтэй нэгэ уг зорилготой, хоорондоо мүрысэн ажаллажа, байгаалиингаа, газар нютагайнгаа баялигуудые хүсэд дүүрэнээр ашаглаха аргатай болоно гээшэ,— гэжэ нүхэр Ентаев хэлэнэ.

Таряашадай ажахынуудай, хүдөөгэй кооперативуудай ассоциаци эмхидхэхэ гурим тухай Бурятскагропромсоюзай таhагые даагша Р. Будаев тогтоо.

— Арендэ абаhан колхозниигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хүдөөгэй интеллигенци, энэ hалбарида хабаатай эрдэмтэд, буйлуулгын предприятинуудай, хүдөө ажахые хангалгын албанай хүдэлмэрилэгшэд энэ ассоциацида орохо эрхэтэй. Тиихэдээ дайралдаhан хүниие абаха бэшэ, харин хүдөө ажахые мэдэхэ, ажаллажа шадаха хүнүүд лэ тэрэнэй гэшүүд болохо ёhотой,—гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Саашань ассоциацида ородог арендаторнуудта газар хааhаа, хайшан гээд үгтэхэб, урьhаламжын мүнгэн ямар гуримаар абтахаб элдэб техникэ, хэрэгсэлнүүдээр яажа хангагдахаб, тэдэнэр үйлэдбэрилhэн продукцияа хэндэ, хайшан гээд худалдахаб, буйлуулхаб гэжэ республикын агропромбанкын эрхилэгшэ Ю. П. Имеков, газар ашаглалга болон хамгаалгын талаар инфекциин начальник А. В. Суконов, Бурятскагропромсоюзай ахамад инженер А. В. Федоров, Буряткоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо Д. К. Нетудыхатко гэгшэд хэлэжэ үгөө.

Конференци дээрэ олон арендаторнууд үгэ хэлээ.

—Иимэ өөрын эмхи байгуулжа байhамнай hайн. Юуб гэхэдэ, бидэ арендаторнуудай өөhэдөө оролдожо хүдэлөөгүй, өөhэдынгөө аша туhые өөhэдөө хараа, хамгаалаагүй hаамнай, юумэн бүтэхэгүй. Урдынхидал, ажахыдаа, шефүүдтэ найдаад hууха саг бэшэ.

hайнаар хүдэлжэ, ехэ үрэ дүн туйлаха арга боломжо хүн бүхэндэ бии. Ямаршье хүн оролдожо хүдэлөөл hаа, гансахан өөрыгөө эдихэ юумээр хангаха бэшэ, мүн олохон зониие хооллуулха юумэ үйлэдбэрилхэ аргатай.

Бидэ түрэл түхэмэй 3 хүн хамтаржа, хоёр жэлэй саана 150 буруу, хашарагуудые совхозhоо арендээр абаа hэмди. Агропромбанкhаа урьhаар мүнгэ абажа, малайнгаа, хуушан трактор, мори унаагай, барилгын модо хэрэгсэлэй түлөө хуу арендэ түлбэри түлөөбди. Малай шэнэ байра, өөhэдын гэр барябди. Тиигэжэ удаан болзор соо арендатор болоожо хүдэлхэ аргатай болонхойбди. Ерэхэ намар бухы үхэрнүүдээ мяханда тушаажа, гүрэндэ үриеэ түлэхэ, бухы гаргашаяа харюулха, үшөө ашаг олзо горитой оруулхал hанаатайбди.

Тиигэбэшье совхоз манай малай амидын шэгнүүрэй килограмм бүхэндэ 2 түхэриг үлүүтэй түлэхөөр хараална. Энэнь бага гэжэ hананабди. Иигэжэ байхадань хара хүлhэеэ гамнангүй хэhэн ажалаймнай аша үрэ хүсэд харюулагдахагүй ха юм. Бидэнэй гүрэнhөө захил абадаг, мяхаяа сэхэ гүрэндэ худалдадаг болоо hаамнай дээрэ hэн. Оруулhан ашаг олзоhоо нютагай соведэй бюджедтэ социальна зорилготой мүнгэ оруулхаяашье арсахагүйбди,— гэжэ Хэжэнгын районой «Первомайский» совхозой арендатор П. Я. Базаров хэлээ.

— Манайхин район соогоо эгээн түрүүлэн гэр бүлын подрядта ороод хүдэлжэ эхилээ юм. Энэ үе соо яhала юу хээ үзөөбди. Таби гаран толгой үхэр арендээр абаад, тэдэнээ бэлшээхэ, эдихэ үбhыень сабшаха газар бэдэржэ, жэл бүри тулинабди. Совхоз газар үгэхэдөөшье юушье ургахагүй яяр муу, болдог дошо, аяаа холын сабшалан үгэдэг. Ядахадаа малаа адуулжа ябаад, ханаабай захаар, бургааhа шугы соогуур үлөөгдэhэн, орхигдоhон ногоо сабшадагбди.

Энэ талаар сомоной Соведтэшье хандахада мүртэй туhа хүргэдэггүй. Бултал бидэниие ямар нэгэ буруу тээшээ ябаhан зон шэнгеэр харадаг. Нюдарган баяшуул, капиталистнууд болохоёо hанаа гут гэлдэхэ юм.

Мүнөө бидэ хуушарhан орхигдоhон трактор, 1 мори, косилка, тармуур гэхэ мэтые худалдажа абанхайбди. Юрэдөө хэды бэрхэтэйшье hаань, эхилhэн хэрэгээ орхихо дурагүйбди, — гэжэ Хяагтын районой Улаадайн совхозой арендатор М. Я. Колчина хөөрэнэ.

Хэжэнгын районhоо ерэhэн гахайшан-кооператор В. В. Рябиков иигэжэ хэлэбэ:

— Би ямаршье ажахыда ородоггүй бэеэ дааhан кооператорби. Өөрынгөө гэрэйнгээ газаа бага зэргын байра түхеэрээд, 100 гаран гахай (арбан эхэ гахай, хоёр азарга, бэшэниинь поршоонхонууд) баринаб.

Тосхон соо гахай барихань алишье талаараа тааруугүй ааб даа. Теэд совхоз, сомоной болон районнoшье Соведэй гүйсэдкомууд гэр бүлын гахайн фермэ түхеэрхэ газар манда үгэнэгүй. Арай гэжэ муу үрэжэлтэй 3 гектар газар үгөөд, гектар бүхэнэйнь түлөө 150 түхэриг түлэ гэнэ. Иимэ сэн хэн, хаанаhаа тогтоогоо гээшэб? Мэдэхын аргагүй. Манай тэндэ элдэб шорой шохой, бог буртаг адхажархиhан газар захагүй бии. Теэд тэдэниие сэбэрлээд, ашаглаха гэхэдэш, ойронь бү хүрэ, хэбтэг гэхэ юм. Юрэдөө, арендатор, кооператорнуудта элдэб хашалта үзүүлхэ, хүндэлэн хүлөө табиха ушар үсөөн бэшэ даа.

Эгээл тиимэhээ шэнэ ассоциаци түрүүшын ээлжээндэ арендаторнууд, кооператорнуудта газар таhалжа үгүүлхэ,

---

«...АГААРhАА МЭНДЭЕЭ ХҮРГЭНЭБ»

Зураглал

Борис Павлович Задоевтой зулгы дулаахан зунай нэгэ үдэр зулгэ ногоон дээрэ hуужа, нилээн удаан хөөрэлдөө бэлэйбди. Улаан-Үдын авиапредприятида штурманаар хүдэлдэг энэ нүхэрэй өөрынгөө ажал тухай хөөрэхэдэ, ехэл hонирхолтой байгаа hэн. Энэньшье гайхалгүй гээшэ ха. Юуб гэхэдэ, хэмнайшье, нэгэтэшье hаа, агаарта дэгдээд, ядахын сагта элижэ ябаhан элеэ шубуунай үндэрhөө газар дэлхэйгээ харадаг hайб гэжэ нюусаханаар өөр соогоо бодомжолhон лэ байха.

Улаан-Үдын аэропортhоо холо бэшэхэнэ hууhан туламнай элдэб түхэлэй агаарай онгосонууд — Ту-нууд, Ил-нүүд, Ан-нууд — үе-үе болоод лэ шуугиатайгаар абяа гараhаар өөдөө дэгдэн ниидэнэ. Үгышье hаа, аалихан доошолhоор жэгдэхэн зурагар харгы дээрэ бууна.

— Юрын хүнэй дээшээ харахада, миин лэ тэнгэри ха юм. Харин энэ ехэ хии агааршни эдэ «түмэр шубуудай» харгы болоожо, харагдахагүйгөөршье hаа, тон өөрын зайтайгаар, үндэртэйгөөр хубаарилагданхай бшуу. Ойлгосотойгоор хэлэбэл, газар дээгүүр автомашинын харгыгаар Ивалга ошохоёо зорибол, Тарбагатай тээшэ шэглээд гүйлгэшэхэ бэшэ ха юмши. Мүн тиихэдэ манайшни «хүлэгүүд» хуу өөрын үндэр-набтараар ниидэхэ ёhотой болоно. Самолёдто hуужа, нэгэ тээшээ ниидэхэ гэhэн даабари абахадаа, манда — штурмануудта карта гэхэ юм гү даа, юрэдөөл тусхай саарhан үгтэдэг. Тэрээн соошни ямар харгыгаар ябаха ёhотойбши гэжэ хэлэгдээтэй байдаг юм. Минии зорилго хадаа тэрэл хэлэгдэhэн харгыень олоожо, самолёдойнгоо маршрут зааха ёhотой болоноб,— гэжэ Борис Павлович мэргэжэлэйнгээ зарим нюусануудые нээгээ бэлэй.

Б. П. Задоевой намтартай танилсуулбал, иимэ: Энэ нүхэр 1955 ондо Ивалга тосхондо түрөө. Бага наhанhаа лётчик болохоб гэжэ шэбшэдэг hэн тула Новоселенгинскдэ 8 класс дүүргээд, Уссурийск хотын суворовско училищида hураа. Удаань сэрэгэй лётчик болохо зорилготой байhан тухайгаа мэдүүлгэ бэшэхэдэнь, медицинскэ комисси эгээл энэ үедэ бололгүй хамшаг ханяаданай хүрэhыень элирүүлжэ, хурдан шуумай сэрэгэй самолёдой жолоодо hуухаб гэhэн үнинэйнь бодомжолго мухардашоо hэн. Теэд агаарта элихэб гэhэн бодолтоёо яашье хахасажа шадахагүй дээрэhээ, Ленинград хотын Ленинэй орденто Граждан авиациин Академидэ ороhон байгаа.

Тус hургуулияа 1980 ондо амжалтатайгаар дүүргээд, тэрэ гэhээр Улаан-Үдэ хотодо хүдэлнэ. Энэ хугасаа соо дээдэ гарай мэргэжэлтэн болоожо шадаа. Тус авиапредприятиин мэдэлдэ байhан самолёдуудай түхэл бүхэниие шудаланхай.

Мүн тиихэдэ Борис Павловичай ниитын хэрэгэй эдэбхитэн, эрхим спортсмен байhые дурдангүй гарахын аргагүй ха. Эдэ үгэнүүдые гэршэлhэн нэгэ баримта дурдая. Граждан авиациин Зүүн Сибириин управлени соо баскетболоор түрүү hуури эээлхын түлөө мүрысөөн үнгэрэгшэ жэлдэ Улаан-Үдэдэ болоhон юм. Эндэ талмайн ээзд хүндэтэ хоёрдохи hууриде гаража шадаа hэн. Энэ амжалтада Б. П. Задоевой оруулhан хубита горитой.

Жараад гаран оноор самолёдууд мүнөөнэйхидэл иимэ олон байгаагүй ааб даа. Хаа яахан агаарта ниидэhэн самолёдуудые үдэшэн, эдирхэн Борис хүбүүн Ивалгын үргэн талаар гүйжэ ябахадаа, хэзээ нэгэтэ бишье түрэhэн нютаг дээгүүрээ ниидэжэ гарахадаа, жолоодожо ябаhан «түмэр шубуунайнгаа» дали хэлбэгэшүүлжэ, гэртэхиндээ мэндээ хүргэхэб даа гэжэ шэбшэhэн байха. Эдирхэн наhанайнгаа хүсэлые бэелүүлжэ шадаhан Борис Павлович Задоев агаарай харгыгаар олон тоото зониие, мүн элдэб шухала ашаануудыешье амжалтатайгаар шэрэжэ байдаг юм.

Г. ДАГБАЕВ.

МОДО БЭЛЭДХЭГШЭ

Хандагатайн леспромхозой эрхим модо унагаагшадай тоодо Ю. Е. Янзытов оролсодог. Уг даган тэрэ энэ хүдэлмэридэ ерэhэн, мэргэжэлээ шэлэhэн юм.

«Забайкаллес» нэгэдэлэй модо унагаагшадай дунда мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэдые элирүүлхээр конкурс мүнөө жэл үнгэрэгдөө hэн. Эндэ Юрий Емельянович илажа гараа.

Арбан долоон жэлдэ леспромхоздо хүдэлжэ байhан энэ хүмнай түйлаhанаараа hанаагаа амараад байдаггүй, харин шадабаряа ходо мүлихые оролдодог юм. Суг хүдэлдэг нүхэдтөө туhалдаг, дүй дүршэлөөроо хубаалдадаг зантай.

Илангаяа унаhан модоной гэшүүhэ тайрахадаа угаа бэрхээрхүдэлдэг, хажуу тээhээ ханамжатайгаар адаглан бай гэмээр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу модо бэлэдхэгшэд Сергей Хлебников Александр Даутов хоёрто Ю. Е. Янзытов (зүүн гарhаа) заабари үгэнэ.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГДЭhЭН ДААБАРЯА ДҮҮРГЭБЭ

Байгал нуурай оршон тойрониие хамгаалха, эндэхи байгаалиин баялигые гамтай наринаар ашаглаха гэhэн эрилтын табигдаад байхада, манай нэгэдэлэй хүдэлмэриин хэмжээн доошолоо юм. Түсэбүүд, даабаринууд олон леспромхозуудта хубилгагдаа.

Гэбэшье модо бэлэдхэлгээ наринаар, дүримүүдые сахин ябуулжа, үрэ бүтээсэтэй ажаллаhан коллективүүд урмашуулагдана. Модо зөөхэ талаар дээшэлүүлэгдэhэн даабаряа байгша оной июнь hарада хэдэн предприяти дүүргээ. Баргажанай модоной комбинадай коллектив энэ мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ, 2000 түхэригөөр шагнагдаба. Хоёрдохи шанда Гусиноозерскын леспромхоз хүртөө. Эдэнэр модо зөөхэ hарынгаа даабари 111,3 процент, хэрэглэмжэдэ орохо модо үйлэдбэрилхэ түсэбөө 122 процент дүүргээ. Байгалай леспромхозой коллектив гурбадахи hууриде гаража, 1000 түхэригөөр шагнагдаба.

hайн хүдэлжэ гараhан Горхоной, Яруунын, Хандагатайн, Шулуутайн леспромхозуудай директорнүүд Н. М. Спиридоновто, А. Н. Машановта, В. Н. Сафроновто, В. П. Прокофьевто, баяр баясхалан хүргэгдэбэ.

Л. ТРИФОНОВА,
«Забайкаллес» нэгэдэлэй таhагай начальник.

Совет орон дотор

СТАВРОПОЛЬ. Эндэхи колхоз, совхозууд хизаарай түсэб захилhаа гадуур ороohо гүрэндөө худалдажа эхилээ. Элеваторнууд болон ороohо тушаан абалгын пунктнуудта 1900 мянга гаран тонно ороohон оруулагдаа. Тэрэнэй гурбанай нэгэ хубинь шэлдэн хатуу сортын шэниисэ болоно. Өөhэдтэнь хэрэгтэй ороohо ноосэлжэ абахые ставрополиинхид оролдоно. Үрэhэ хүрэнгын, эдеэ хоолой ороohоной жасануудые байгуулна, малдаэдюулхэ ороohо таряанай зүйлнүүдые бэлэдхэнэ.

НАРЬЯН-МАР (Архангельска область). Ленинградай мэргэжэлтэд Ненецкэ автономито округой экологическа картые зохёожо эхилэнхэй. ИЛ-18 түхэлэй самолёт дээрэ тодхогдоhон приборнуудай туhаламжаар мэргэжэлтэд, радиаци, уhанай, газарай хүрьhэнэй байдал тухай мэдээнүүдые аба а юм. Абтаhан мэдээнүүдынь оршон тойронхи дайдые hайжаруулха программа зохёохо арга олгохо. Тиигэжэ Хойто зүгэй байгаалида хоро хүргэдэг албан зургаануудта шанга хэмжээнүүдые хэрэглэжэ болохо юм.

МАРИУПОЛЬ (Донецкэ область). Горсоведэй баталан абаhан шиидхэбэриин ёhoop, СССР-эй Минавтосельхозмашай радиаторай завод хүнүүдэй ажаhуудаг районуудhаа хэдэн арбаад километртэ абаашагдаха болонхой. Тэрэнэй үйлэдбэриие шүүрнүүдээр хангаhанай hүүлдэ тэрэ ажаллажа эхилхэ юм. Гадна Ильичэй нэрэмжэтэ ба «Азовсталь» гэhэн металлургическа комбинадуудай мартенсоскэ цехүүд хаагдаха ёhотой.

ВЛАДИКАВКАЗ. Хойто Кавказай научно-үйлэдбэриин «Горное» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд промышленна гуримаар сэгээ үйлэдбэрилхэ зорилго шиидхэжэ байнхай. Мүнөө болотор Хойто Осетидэ хада газарай нютагуудта шадабаритад арадай рецептнүүдээр энэ домто унда хэдэг байhан юм. Далайн нюрууhаа 3 мянган метр үндэртэ Даргавс тосхондо нэгэдэлэй научна түб оршодог. Эндэхи совхоздо эм домто унда үйлэдбэрилгын хүдөөгэй «Сэгээ» гэhэн кооператив эмхидхэгдэнхэй. Мүнөө үедэ шэнэ цех соо технологическа түхеэрэлгэ тодхогдожо байнхай.

КАВАЛЕРОВО (Примориин хизаар). Эндэхи районно Совет өөрынгөө газар дайда дээрэхи түүхэй эдүүдэй ноосэнүүдые дууhан мэдэхэ ори ганса эзэниинь болонхой. Барилгын индустрида хэрэгтэй шабарай, элhэнэй, бусад түүхэй эдэй уурхайнуудые тэрэнэй мэдэлдэ дамжуулха тухай шиидхэбэри нютагай депутадууд абаа юм. Хирпиисэ, керамзит, бусад материалнуудые үйлэдбэрилхэ талаар өөhэдын баазатай болоходоо, ойрын сагта социально-экономическа хүшэр хүндэ асуудалнуудые шиидхэхэ аргатай болохо.

О

БОЛЗОРhООНЬ ХОЛО УРИДШАЛАА

О

Кабанскын шубуунай фабрикын коллектив табан жэлэйнгээ даабариие хахад жэлээр [...] бэ. Эдэнэр энэ табан жэлэй хугасаа соо бүх[...] нер hү, 79700 центнер мяха гүрэн түрэдөө [...] тэй hаа үнгэрhэн дүрбэн жэл зургаа h[...] хамта 184 мянган центнер hү, 81 мянган цен[...] ба.

Ажахын түрүү hаалишан Анастасия Пар[...] үнгэрhэн зургаа hарын хугасаа соо үнеэн бү[...] гээр 2190 килограмм hү hаажа амжаа. Шубу[...] А. С. Кавелина нугаhан бүхэнэйнгөө шэгнүү[...] мда хүргэhэн байха юм.

Кабанскын район.

...ТАН ДЭЭГҮҮРЭЭ АЛХАЛАЛДАНАЛДИ

...хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ гээшэ агропромышленна ...н асуудалнуудай дунда эгээл шухалань байһаар. ...алдадаг дээрэһээ оромнай орооһо, тоһо, мяха га... далдажа абаха баатай болоно. Авторай статья энэ ...лажа шиидхэхэ тухай өөрынгөө һанамжа хэлэнэ.

...АЛ гээшэ имагтал ...остиин туһалам... гаса туйлажа ша... ри Д. И. Менде... н юм. Мүн нүгөө ...он, хүдөө ажахые ... байһан академик ...ников иигэжэ һа... газар ажалые ин... шэглэлтэй болго... ида яһала хөөрэл... г. Теэд промыш... хүдөө ажахын шэн... о талаар мүртэй ...дэргүй. Имагтал ...хникэтэй байһан ... манай ургаса ...ва хоёр дахин, ...раа гурба дахин, ... дүрбэ дахин ...ха юм. Промыш... йл гэзгдэнги ...ноһо тараа хилын ...иха баатай боло... хойшо зарим тэды ...олоо һаа болоо ... Гэбэшье юрэнхы ...л үнөөхил зандаа ...өөшье манай хү-дөөгэй хүдэлмэрилэгшэдэй электрын элшээр хангагдалгань США болон Баруун Европын фермернүүдэйхиһээ гурба-дүрбэ дахин доогуур байна. Хэрбээ тэндэ бүхы технологическа хүдэлмэринүүдынь оньпожоруулагдаһан һаань, манайда зарим хэһэгбүһаг зүйлнүүд лэ тиимэ юм. Гэр байрамнайшье, юрэ болбосон байдалнайшье һөөл бэшэ ааб даа. Эдэл хадаа эдеэ хоолой дуталдажа байһанай гол шалтагаанууд болоно. Харин зарим экономистнууд болон публицистнүүд манай таряашадай зэлхүү дээрэһээ иимэ юумэн болоно гэжэ буруу хэлэдэг. Хүдөөдэ зөөри, нөөсэ багаар гаргагдана гэжэ депутат - аграрнигууд съезд дээрэ сэдьхэлһээ гэмшэн хэлэдэг байна.

Агропромышленна комплексые мухардаһан байдалһаа гаргажа, эгээл бага гаргашатайгаар ороноо мяха, һүн болон мал ажалай бусад продуктнуудаар хангаха арга бии гээшэ гү?. Бии. Тэрэ ямар бэ гэхэдэ, малай толгой бүхэндэ мүнөөнэйхи шэнги 28 центнер бэшэ, харин 40—45 центнер тэжээлэй единицэ бэлдэдэг болохо ёһотойбди.

Олон жэлэй ногоо ургуулдаг сабшалан, бэлшээри гэһэн үргэн уудам ногоон дайдаяа ебаад үзэе. Эндээ нэгэл дахин һайн гэгшын капитальна гаргаша хэжэрхибэл, хори-гушан жэлдэ һайн ургаса абадаг болохо һэмди. Тиигээд хахалагдаһан газар дээрэ ургуулагшада орходоо тэжээлэй өөрын үнэ хоёр-гурба дахин доошоо байха. Эгээл иимэ хэмжээнэй ашаар Европын олон оронууд тэжээл бэлэдхэлдэ гаргагдадаг ажалые эрид багадхажа, таряалан дээрэ тэжээлэй ургамал тарилгые хороожо, энээнэй ашаар тэндээ ехэ талмайда таряа таридаг болоһон байна. Тиин эдеэ хоолойнгсо асуудал шиидхэхын тулада нуга сабшалангаа һайжаруулха гээшэ аргагүй шухала болобол даа.

Мүнөөдэр байдал ямар бэ? Шиг нойтоной яһала хүрэхөөр гү, али үлүү ехээршье ородог нютагуудташье— РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьһэтэ газарта, Белоруссии болон Прибалтикын республикануудта болбосон болгогдоһон нуганууд 5,8 миллион гектар гэхэ гү, али бүхы сабшалан болон бэлшээринүүдэй дүрбэнэй нэгэ хубиие эзэлнэ.

Бүхы дээрээ һүүлэй жэлнүүдэй туршада олон жэлэй бэлшээринүүдые ашаглалгада оруулха, сабшалангуудай үрэжэл дээшэлүүлхэ даабаринууд дүүргэгдээгүй байха юм. Харин мяхга шахуу водохранилищи бариһамнай, хабартаа үһанда абтадаг сабшалангууднай 6,5 миллион гектараар бага болоо юм. Үһанай урадхалай тусхай гуримда оруулагдаһан газарта сабшалангуудай ургаса хоёр-гурба дахин доошолоо.

Гэхэтэй хамта манда ёэри ехэ баялиг — 320 миллион гектар хээрын сабшалан болон бэлшээри бии гээшэ. Тэндэмнай 2,6—3,0 центнер тэжээлэй единицэ гектар бүриһөө дунда зэргээр абтадаг. Ондоогоор хэлэхэдэ, ургасамнай 1956—1960 онуудай хэмжээндэ байһаар шуу.

Тэжээлэй шэнжэлэлгын Бүхэсоюзна институдай мэдээгээр, сабшалан, бэлшээридэхи болдог дошонуудые таһо тайраха, шулуу суглуулха, һөөг бургааһа үндэһэтэйнь һуга татаха, газарынь элдүүрилэн, үтэгжүүлгэ оруулха, ногоо тариха зэргын хүдэлмэринүүдые хэхэдэ, богонихон болзорто гектар бүриһөө ургаса хоёр-гурба дахин ехэ болгохо арга олдодог. Нуга сабшалангые үндэһөөрнь һайжаруулбал, гектарһаа 40—50 центнер үбһэ абаха арга бии болодог. Харин олон жэлэй үһалагдадаг сабшалан болон бэлшээринүүдһээ 80—90 центнер хүрэтэр үбһэн абтадаг байха юм.

Энэмнайл тэжээлэй, тиимэ болохолоороо, эдеэ хоолой асуудалые шиидхэхэ найдамтай зам болоно. Тиихэдээ тарилгын талмай нэмэжэ үргэдхэһэнэй хэрэг гарахагүй. Энэмнай дэлхэйн бусад оронуудта шалгагдаһан зам шуу. Холбоото Штадууд жэл бүри 140—150 миллион тонно үбһэ бэлэдхэдэг. Бидэнэр — ерэйдоол 56—70 миллион центнер. США 270—295 миллион тонно тэжээлэй единицэ бэлшээриин ногоо малда эдюулнэ. Харин бидэ 68—70 миллион тонно эдюулнэбди. Ондоогоор хэлэхэдэ, бидэнэр нэгэ толгой малда 2,5 дахин бага үбһэ, дүрбэ дахин бага бэлшээриин ногоо эдюулнэ гээшэбди.

Энээнһээ боложо, малда байгаа заяанайнь арга боломжые мууса ашагланабди. Бүри мүнөө үнеэн бүриһөө 3500—4000 килограмм һү абаха аргатайбди. Теэд заримдаа хоёр дахин багые абанабди, залуу малһаа 40—50, хониһоо 43-48 процент нэмэлтэ шэгнүүр абажа шаданагүйбди.

Олон жэлэй болбосон сабшалан, бэлшээринүүдтэ, илангаяа үһалагдадаг тиимэ газарнуудта анхаралаа ехээр хандуулбал, мал ажалые мухардалгаһаа гаргажа, элбэг дэлбэг эдеэ хоолтой болохобди. Эндэһээл эгээ үнэгүй тэжээл, эгээ үнэгүй продукци абтаха бшуу. Мүнөө орондомнай дүрбэ мянган килограмм, тэрэнһээ дээшэшье хэмжээнэй һү һаадаг колхоз, совхозууд 2,5 мянга шахуу болонхой. Тэдэнэр тэжээлэй һайн баазатай, һайнаар ажаллагдаһан сабшалан, бэлшээритэй юм.

Гэбэшье орон доторнай бүхы дээрээ бага хэмжээнэй сабшалан, бэлшээри һайжаруулагданхай. Жэшээнь, Шэтын областьдо хэдэн зуун гектар бэлшээри, сабшалангай ерэйдоол 37 мянган гектарынь болбосон болгогдонхой.

Ушар иимэһээ шухаг ба нилээд үнэтэй тэжээл болохо концентрадые улам ехэ хэмжээгээр үйлэдбэрилхэ баатай болонобди. Теэд энэмнай үгырхэһөө бэшэ ондоо юумэндэ хүргэхэгүй зам шуу.

Тиин байгаалиин бэлшээри, сабшалангуудые нэлэнхыдэнь һайжаруулха программа хадаа продукци болбосоруулдаг промышленностиин предприятинуудые шэнэ техникээр зэбсэглэхэ гэһэн мүнөөнэй программатай удха шанараараа адли программа болохо зэргэтэй. Материально - техническэ, эмхидхэлэй талаар энээндэ ехэ дэмжэлтэ үзүүлхэ шухала. Ажахынуудые энэ талаар урмашуулха, хүнгэн урьһаламжануудые үгэхэ тухай, мүн СССР-эй Минводстройн эмхинүүдые нуга, бэлшээри үндэһөөрнь һайжаруулха хэрэгтэ шэлжүүлхэ тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй. «Сельхозтехника», «Сельхозхими» гэжэ нэрлэгдэдэг байһан нютагай эмхинүүд энэ талаар ехэ арга боломжотой.

Юрэдөөл, ехээр хүсөөд, сэдьхээд байгаа һаа, колхоз, совхозууд, арендатор болон фермернүүд энэ асуудалые өөһэдөөшье амжалтатайгаар шиидхэхэ аргатай. Хүл доромнай хэбтэһэн алтан дээгүүрээ алхалалдахаяа болиёл.

А. КОСЫНКИН,
экономикын эрдэмэй кандидат.
Москва хото.

ЗАМБУУЛИНҺАА ХЭГДЭҺЭН ЗУРАГУУД

Совет космонавтнуудай замбуулинһаа хэһэн фото-зурагуудынь дэлхэй дээрэ эгээл эрхим гэжэ тоологдодог. Юундэб гэхэдэ, 5—6 метр хэмжээнэй юумэнүүд тэрээн дээрэнь харагдадаг. Сасуулан хэлэбэл, Франциин «СПОТ» гэдэг хэмэл одоной жэжэ юумэ буулган абаха шадабаринь 10 метр, «Лэнсат» гэдэг американ системынхи 30 метр юм.

США-гай геологическа управлени замбуулинһаа хэгдэһэн совет фото-зурагуудые худалдан абадаг болоо һаа олзотохобди гэжэ правительстваяа удаахан этигүүлжэ ядаа һэн. Нилээд оролдолго гаргажа, тэрэнээ үгэдөө оруулаа. Мүнөө тиимэ зурагууд харин оронуудта худалдагдадаг болонхой. Тусхайлбал, американ нэгэ фирмэ бүхы дуратай фирмэнүүдтэ совет зурагуудые худалдана. Энэ тэрэ газарые буулгажа үгыт гэһэн захилнууд бусад оронуудһаашье ороно. Жэшээнь, Аргентинэ, Австрали, Бразили, Хитад, Кувейт болон бусад гүрэнүүд совет картографиин эмхинүүдтэ тиимэ гүйлтатайгаар ханданхай.

ЗАМБУУЛИНАЙ ХЭРЭГСЭЛНҮҮД ХУДАЛДАГДАНА

Һаяшагай гэхэ гү, али 80-яад онуудай тэн багһаа эхилэн, манай орон гадаадада замбуулинай хэрэгсэлнүүдые худалдадаг болонхой. Тусхайлбал, хэмэл одо абажа ябадаг элдэб хүсэнэй олон ракетэ, хэлхеэ холбооной болон байгаали шэнжэлэлгын хэмэл одонууд, борт дээрэ байдаг технологическа түхеэрэлгэ болон бусад хэрэгсэлнүүд хилын саанахи захилшадта дурадхагдана. Илангаяа холбогдоһон хэмэл одонуудые ниидхүүлхые хүсэгшэдэй ута ээлжээн болонхой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ СССР-тэ үлэмжэ хүсэтэй «Энерги» гэжэ ракетэ байгуулагданхай. Энэ ракетэ доогуур байдаг орбитануудта зуу гаран тонно, харин дээгүүрхинүүдтэнь гэхэ гү, али геостационарна орбитануудта арбан найман тонно ашаа гаргаха аргатай юм.

Мүнөө геостационарна орбитануудта айхабтар олон, ехэнхидээ багахан хэмэл одон-ретрансляторнууд гаргагдашанхай. Харин «Энерги» миин лэ хэмэл одо бэшэ, харин хэдэн аппарадай орондо хэрэглэгдэхэ томо платформо замбуулинда абаашаха аргатай байна. Тиин сэрэгэй замбуулин гэдэгтэ американ фирмэнүүдтэй харилсан хүдэлхэ арга замууд бэдэрэгдэжэ байнхай.

Американ «Пейлоуд системэ» гэдэг фирмэ «Мир» гэдэг совет станциин борт дээрэ биотехнологическа туршалга хэхэ тухай хэлсээ СССР-эй Главкосмостой баталаа. Энэ юундэ тэдээндэ хэрэгтэй болооб гэхэдэ, тэрэ турщалга хэхын тулада һара хэрэгтэй байгаа. Харин американ «Шаттлнууд» багахан саг соо — долоон хоногойл туршада ниидээд бусадаг байха юм.

Хэмэл одонуудһаа тагнуулай элдэб олон мэдээнүүд ородог гэжэ мэдээжэ. Тиин эндэ тэндэ хёмороото байдалай тохёолдоходо, тэдэ мэдээнүүдээ андалдан абалсахада болохо байгаа. Сэрэгэй техникые амгалан шэглэлтэй болгон хубилгажа байгаа үедэ энэ мэтын харилсаа элдэб олон талаар үргэдхэжэ болохо байна бшуу.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
АПН-эй научна шэнжэлэгшэ.

...ТЭ УРДЫМНАЙ ...ЫН ҺАБАГШАНУУД

...ҮС АРАДЫЕ ...КЭЛЭГШЭ ...УД ТУХАЙ

...Василевич гэдэг ...тэн олон жэлэй ...үс-манжуур ара... жэлһэн, тэдэ хэ... э толи зохёоһон ...ганжа болон түн... р гарбалтай бу... монгол угсаата... ода сагһаа хойшо ...той, бүри нэгэ уг ...е байһан гэжэ ...иимэһээ тэдэнэй ... М. Василевич ...атанай түүхэтэй ...отойгоор хара...

...ганамжын ёһоор, ...атанай нэгэдэжэ, ...най үедэ нэгэн ...энэй байгуулаг... ал шадарай дай... хубилалтанууд ...гаа. Тусхайлбал, ...рһаа буужа ерэ... уд Байгал шадар ...нүүдые Зүлхэ ...энэй урадхалаар ...мүнөөнэй Яха, ... түрэ, Харин ...Зүлхэ мүрэнөөр ...ин түнгүүсүүдые ...нь Лено мүрэ... Алдаанаар үгсэ... аһан байна. Энэ ...нагаар түнгүү... ко далай тээшэ

...ён түрүүтэй бу... сэгүүдэй анха... Үбэр-Монголһоо ...ай уула багаар ...гараа, Байгал ...йда ерэхэдэ, эн... жэ арад байһан. ...рга баатар һам... нэржэһэн юм гэ... буряадай угай бэ... хэлэгдэдэг. Тэрэ ...нь түнгүүс гар... а болоо ха гэжэ

...УГСААТАНАЙ НЮТАГЫНЬ ...А БЭЛЭЙ?

...үедэ гараһан мон... тэдэй шэнжэлгэ... ахада, монгол уг... анхан нютагынь ...лайһаа эхилээд, ...аа Хинган уула ...ла хүрэтэр һуна... байгаа юм гэжэ ...понхой. Тусхайл... иин элитэ мэдээ... ю эрдэмтэн Лай... профессор Г. Д. «Монгол хэлэнүү... үлжэ шэнжэлһэн ... гэдэг номдо ...зи[1] соогоо иигэ... «бэшэмэл эшэ ...не шэнжэлхэдээ, ...ол лаб хэхээр гэ... һаа урагшаа, мүн ... баруун тээшээ, ... тээшээ Ляодун ... дайдада манай ...эдэхи зуун жэл... ол хэлээр ярил... олон угсаатад ...айһан юм». Г. Д. Монгол хэлэнүү... талаар зэргэсүү... элэлгын асуудал... 1981 ондо толи... атья соогоо бэ... онголнуудтай үни ...лбоотой, харин, ...э уг гарбалтай ...үри V зуунай үе... эхинһээ Амар мүрэн хүрэтэрхи дайдаар таража һуудаг болоһон байгаа гэнэ. Тэрэ үедэ мүнөөнэй Монголой бүхы шахуу газарые тюрк угсаатад эзэлэнхэй байгаа. Харин монгол угсаатад Сэлэнгын адагһаа эхилээд, Шара мүрэнэй (Янцзын) ехэ тохой хүрэтэр һунаһан дайдые ээлжэ байһан юм гэнэ.

Манай ээрын II зуунһаа эхилээд XII зуун жэл хүрэтэр Түб Азида һэлгэлдэн, хунну, сяньби, дунху, муюн, шивэй, курыкан, кидань гэхэ мэтэ угсаатад байһан, эдэнэй олонхинь монгол хэлэтэ угсаатад байгаа гэжэ эрдэмтэд тоолодог. Тэдээнһээ гадна уйгар, киргиз болон нэгэ зарим бусад тюрк угсаатан байһан юм. Хори-буряадууд сяньби гэдэгүүдһээ V зуунда илгаран таһаржа эхилһэн юм гэһэн тухайламжа буряадай мэдээжэ эрдэмтэн Ц. Б. Цыдендамбаев хэһэн байна. Тюрк хаануудые хүдөө табиһан газарта байдаг шулуун дээрэ байырку гэдэг монгол угсаатад дурдагдадаг. Эдэ хадаа мүнөөнэй Баргажанай болон Прибайкалиин районуудай газар дээрэ һууһан юм гэдэг. Эдэ хадаа XI—XII зуунай үедэ эндэ байһан баргадууд болоно гэжэ тоологдодог. «Хори-буряадуудай уг гарбал тухай» гэһэн номдоо Г. Н. Румянцев иигэжэ бэшэнэ: Баргажан-Түхэм орондо буряадай элинсэгүүд болохо угсаатад нимээр һууржаһан байгаа гэбэл: эгээл баруун захадань. киргизүүдтэй зэргэлээд ойрадууд һуугаа. Нэгэ бага зүүлжээ, мүнөөнэй Нижнеудинск хото шадар ба бүри зүүн тээшээ хори-тумэдүүд байгаа. Ангаа мүрэнэй эхин болон Дээдэ Ленэдэ булгашан, хэрмэшэн гэжэ угсаатад тиихэдэ Байгалай нүгөө, урда таладань, магад, зарим тэды тус нуурай баруун эрьеэршье баргадууд һууһан байгаа (140-дэхи нюурта).

Тиимэ болохолоороо, хори, барга болон бусад буряадууд монгол угсаатанай эгээл эртэ урдын нютагуудые мүнөө хүрэтэр ээлһээр гээшэ.

Буряадай уг изагуурай туужа бэшэһэн хүнүүд элинсэг хулинсагайнгаа анхан сагһаа хаана ямар газар ээлжэ байһыень мартахагүй, эдэ газар эзэмдэхэ эрхэ тухай элдэб данса бэшэгүүдые наринаар хадагалжа ябаха хэрэгтэй гэжэ захиһан байдаг. Жэшээнь, Вандан Юмсунов «Хориин 11 эсэгын уг изагуурай түүхэ» гэжэ ном соогоо буряадай газарые ерүүл зоной эзэмдэһэн олон ушар тоолоод, иигэжэ бэшэнэ: «Тиимэһээ энээндэ хабаатай хэрэгүүдые ба бусадшье үни болон һаядаашье хүлеэгдэһэн бүгэдэ сааза зарлигуудые оложо абаад, арад амитанай амидаржа һууханьь газарай ашаг шэмэһээ болодог хадань анханһаа хойшо үршөөгдэһэн грамота саазануудай хүсөөр газар нютагуудаа сүлөөтэй эдлэхэ эрхээ алдахагүй ёһотойбди гэжэ шухалашалан хэлэгдэжэл байха зэргэтэй».

Л. ШАГДАРОВ,
БИОН-ой хүдэлмэрилэгшэ.

[1] ...«Вопросы язы-...ния», 1955, № 5, ...—138.

○ АВГУСТ ○ 1990 он ○

Чернобыльдохи гэнэ усалай һүүлээр Брянска областиин Злынковскэ район шанга хиналтын зонодо ороһон байна.

Эндэхи хүнүүд, илангаяа үхибүүд үбдэдэг байна гэжэ нёдондо жэлдэ япон ультроабяанай аппарадай туһаламжаар хэгдэһэн шалгалтанууд батадхаа һэн. Үхибүүдэй түргөөр эсэдэг дээрэһээ һургуулинуудта хэшээлнүүд 40 минута болодог. Эндэ элбэгээр ургадаг үрэ жэмэс сугбуулхын аргагүй юм. Витаминтай продукциин дутагдалые хүсэлдүүлхын тула үрэ жэмэс ба овощ ехээр асаржа худалдаха хэрэгтэй юм. Харин магазинуудта иимэ продукци худалдадаггүй.

Злынкэдэ амаралтаяа үнгэргэһэнэй һүүлдэ 5-дахи классай һурагша И. Свиридова медпунктда хөдө хандадаг болоо һэн. Энэ удаа шалгуулхадань, шуһанайнь дараса бага байжа, медсестра Г. Н. Дергачева Иннада эм үгэнэ.

ПОЛИТЭКОНОМИ ШЭНЭЭР ЗААГДАНА

Н. Э. Бауманай нэрэмжэтэ гүрэнэй техническэ университедтэ (МГТУ) «Экономическа теориин үндэһэн» гэжэ шэнэ курс 1989 онһоо заагдажа эхилбэ.

Ороной бүхы дээдэ һургуулинуудта уялгата заагдадаг байһан энэнэй урдахи политэкономи К. Марксын «Капиталай», В. И. Ленинэй «Империализм болбол капитализмын дээдэ шата» гэһэн зохёолнуудай гол һанал бодолнуудта үндэһэлдэг байгаа. Теэд тэдэнэй бэшэгдэһэн сагһаа хойшо дэлхэйн тон ехээр хубилһан ушарһаань студентнүүдээ миин лэ хубхай теоридо һургадаг байгаабди.

МГТУ-е дүүргэһэн инженернэ кадрнуудай олониинь хүтэлбэрилэгшэд болохо, шэнэдхэлгын үеын бодото экономикые бэе дээрээ үзэхэ бшуу. Тиимэһээ студентнэр политэкономиие хубилган шэнэдхэлгын зорилготой зохилдуулан зааха гэһэн эрилтэ табижа, манда политэкономиин шэнэ курс зохёогдоо юм. Сэмуэлсон болон Нордхауз, Макконнол болон Брю гэһэн гадаадын авторнуудай учебнигүүд, мүн урдань манда хориюултай Туган Барановский, Богданов, Кондратьев, Бухарин гэгшэдэй номууд манай шэнэ курсын үндэһэ һууринь болоо.

Шэнэ курсда үйлэдбэриин арга замые капитализм, социализм гэжэ тад ондоо хоёр зүйлдэ хубаажа харадаг ябадал болюулагдаа. Мүнөө дэлхэйн зон ондоо арга замааршье һаа, нэгэл, соёл болбосоролой дээдэ шатада хүрэһэн шэнэ дэлхэй байгуулхаар дабшажа ябана гэжэ авторнууд тоолоно. Капитализм социализмын олон талануудыень абаад, бүри һайн болгожо хэрэглэнэ.

Энэ шэнэ курсда дэлгүүрэй жама ёһо шудалалгада гол анхарал хандуулагдана. Энээнние үзэһэн студент бүхэн ямар юумэ, хайшан гэжэ хэндэ зорюулан үйлэдбэрилхэ ёһотойб гэһэн асуудалда тон тодоор харюусажа шададаг болохо зэргэтэй.

Тус курс академическэ эрдэмэй зүгһөө дэмжэгдээ. Һаяхан тэрэ академик Л. Абалкинай толгойлдог экономикын институдта үгэ буляалдалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдэжэ һайшаагдаа. Тэрэниие улам һайн болгохын тулада МГТУ-да туһаламжа үзүүлхэ гэһэн дурадхал эрдэмтэд оруулаа.

Владимир КАМАЕВ,
экономикын эрдэмэй доктор, профессор, МГТУ-гай политэкономиин кафедрые даагша (АПН).

НОВОСИБИРСК. Поляк-совет худалдаа наймаанай-үйлэдбэриин хамтын «Полсиб» предприятиин бүтээхэ микропроцессорнэ хүдэлмэриин «Мрамор» станцинууд газетэ ба журналнуудай редакцинуудтахи хүдэлмэриие автоматизацилгада хэрэглэгдэхэ зорилготой. «Полсибые» эмхидхэлгэдэ Новосибирскын академ-хотын эрдэмэй эмхи зургаанууд ба Польшын предприятинууд хабаадалсаһан байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Мраморай» ахамад конструктор, эрдэмтэ-хүдэлмэрилэгшэ А. А. Берс.

(ТАСС-ай фотохронико).

АРЕНДЫН АШААР

1987 ОНОЙ эхиндэ Киргизэй Ош хотын насосно заводто хүтэлбэрилэгшэд баһа дахин һэлгэгдээ һэн. Юундэб гэхэдэ, урда жэлынь түсэбөө баһал дүүргээгүй байгаа бшуу. Тиихэһээ гадна, продукцитнай муу гэһэн буруушаалтанууд манай орон сооһоошье, хилын саанаһаашье олоор ородог болоо һэн.

Тус завод гушан жэлэй урда тээ, 1960 ондо байгуулагдажа, газар дороһоо, ехэ гүнзэгыһөө уһа булэжэ гаргадаг насосуудые үйлэдбэрилжэ эхилһэн юм. Газарай нюруу дээрэ уһа багатай нютагуудта энэмнай айхабтар шухала юумэн гээшэ ааб даа. Юундэб гэхэдэ, газар доро уһан хаанашье, бүри сүл губидашье байдаг ха юм. Энэ насосые гүнзэгы нүхэн руу табяад тодхобол лэ, тэрэ арба болон тэрээнһээ олон жэлдэшье ууха, мүн газар уһалха, ондоошье юумэндэ хэрэглэгдэхэ уһа таһалгаряагүйгөөр бүлэн гаргажа байха аргатай. Тэдэ насосуудай шанарыньшье дэлхэйн хэмжээнһээ дутахагүй байжа, энэ продукци дотоодын ба гадаадын дэлгүүртэ олоор худалдагдадаг болоһон юм.

Теэд 80-яад онуудай эхеэр, хүгжэлтын тогтошоһон жэлнүүдтэ заводой байдал муудажа эхилбэ. «Тэрэ үедэ дээрэһээ тон олон түсэбтэ показательнууд буулгагдадаг болоо, үйлэдбэриеэ зохид һайнаар ябуулхын аргагүй болоо һэн,— гэжэ заводой директорэй орлогшо Г. Абдуллаева хөөрэнэ.— Тиихэ мүртөө зарим даабаринуудыень дүүргэхын аргагүй байгаа. Жэшээнь, түүхэй эд болон материал алмаха гэһэн показатель байгаа. Тиимэ юумэнэй ходо дуталдажа байдаг тула завод ямаршье юумэ алмаха аргагүй, үйлэдбэриин технологиие эбдэжэ, тэрэниие дүүргэхэ баатай болодог байгаа бшуу. Тиигэжэ продукциин шанар муудажа эхилһэн юм.

...лые уруу улам урдаха харгыда ороод байгэрнай, 1987 ондо заводые А. Стариков толгойлжо эхилээ. Энэмнай одоол мүнөө үеын шэнэ түхэлэй хүтэлбэрилэгшэ байшоо бшуу.

Предприятинуудай бэеэ даанги байдалые үргэдхэһэн Гүрэнэй предприяти тухай хуули 1988 оной январьһаа хүсэндөө оруулагдаха байгаа. Харин Стариков тэрээнһээ бүри жэл урид нобшо хойрог аппарадай эсэргүүсэлтые үсэдөөр дабан, бүри 1987 оной январьһаа предприятияа ажахын гүйсэд тоосоондо оруулха, тэрэнээ өөһэдөө олоһон мүнгэ зөөреэрээ өөһэдыгөө хангажа эхилхэ гэһэн зүбшөөл дээдын бүхы зургаануудһаа абажа шадаһан юм.

Тиихэдээ Стариков энэ шиидхэбэриие имагтал өөрынгөө дура хүсэлөөр абаа гэжэ тэрэниие хэншье зэмэлхэ үндэһэгүй. Тэрэ түрүүн бүхы цех болон таһагуудаар ябажа, хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэһэн, ажахы эрхилхэ шэнэ гуримай бүхы булюу талыень тайлбарилан харуулжа шадаа бшуу. Тиигээд лэ коллектив шэнэ хүтэлбэрилэгшэеэ дэмжэжэ, тэрэнээ даган ябаа. Һайн үрэ дүншье туйлагдажа эхилээ һэн. 1987 оной түсэбые завод дүүргэбэ. 1988 ондошье түсэб дүүргэгдэбэ. Продукциинтнай шанар муу гэһэн буруушаалтануудшье орохоёо болибо.

Предприятиин хүтэлбэришье шэнэлэгдээ һэн. Зарим, урданайхяараа хүдэлжэ һурашаһан хүтэлбэрилэгшэд өөһэдөө заводһоо гаража ошобо. Стариков тэдэнэй орондо ондоо тээгүүр хүнүүдые бэдэрээгүй, харин заводой хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа ажал хэрэгээ эгээл һайн мэдэхэ, эршэ түгэс хүнүүдые заводо-управлениидэ оруулһан юм. Дашарамдан хэлэхэдэ, Абдуллаевашье 1988 онһоо тэрэнэй орлогшоор хүдэлнэ. Харин тус заводто ерэһээр арбан жэл боложо байна. Тэрэ үйлэдбэриин бүхы хүндүүлхэй талануудые тон һайнаар шэнжэлэн үзээд, заводой һайнаар хүдэлхын тулада юун хэрэгтэйб гэжэ тон һайн мэдэнэ. Заводой урданай хүтэлбэрилэгшэдэй өөһэдөө гаража ошохоһоо бэшэ, штат ондоогоор хороогдоогүй гэжэ хэлэе.

— 1987 болон 1988 оной түсэбүүдые дүүргэхэдээ, мүн ехэхэн гээлтэнүүдтэ ороһон байнабди,— гэжэ Абдуллаева үргэлжэлүүлэн хөөрэнэ.— Тусхайлбал, технологическа журамые тон шангаар дүүргэдэг болоходомнай, манай насосуудай өөрынь үнэ дээшэлбэ. Харин тэрэниие худалдадаг сэн хуушааралаа үлөө ха юм.

Иимэ байдал заһаруулхын тулада предприятияа арендээр абаагүйдэ аргагүй гэжэ эли болоо һэн. Тиигээл һаа, үйлэдбэриеэ саашань хүгжөөхэшье, хүдэлмэришэдэйнгөө байдал һайжаруулхашье мүнгэ зөөри олдохо байгаа бшуу. Арендэдэ орохо программа зохёогоод, предприятиин ажалша коллективэй соведэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табяа һэмди. Хүдэлмэришэд бидэниие дэмжээ һэн. Тэрэнэй һүүлээр тус предприятиие манда арендээр үгыт гэһэн гүйлтатайгаар «Средазхиммаш» гэдэг научно-үйлэдбэриин хүтэлбэридэ хандабабди. Манай завод тэдэнэй бүридэлдэ ородог ха юм. Тэндэһээшье зүбшөөл абтаба.

Тиигээд лэ 1989 оной эхинһээ бидэнэр бодото дээрээ өөһэдөө эзэд болоһон байнабди. Хэрбээ урдань бидэнэрэй министерствын фонддо 9 нормативаар мүнгэ зөөри оруулдаг байһан һаамнай, мүнөө тиимэ хоёрхон лэ нормати үлэнхэй юм. Тэдэнь арендын түлбэри ба машина, түхеэрэлгын налог болоно. Хамта дээрээ энэнь олоһон олзымнай 20 процент шахуунь болодог. Бэшэ бүхы мүнгэмнай манай мэдэлдэ үлэнэ. Энэ мүнгэеэ ямар юумэндэ гаргашалнабибди?

СТК-гай шиидхэбэреэр арендын түрүүшын жэлдэ тэрэнэйнгээ ехэнхи хубиие социальна бааза хүгжөөлгэдэ зорюулһан байнабди. Юундэб гэхэдэ, гэр байра, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд, завод сооошье байха ажаһуудалай гэрнүүд дуталдадаг байгаа бшуу. Харин мүнөө байрын гэр өөһэдтөө барябди, үхибүүдэй шэнэ саадтай болообди. Предприятидамнай амбулатори, спортивна комплекс, сэдьхэлэй байдал һайжаруулха таһалга, видеобар, дискотекэ нээгдэнхэй. Эдэ бүгэдые өөһэдынгөө мүнгөөр, өөһэдынгөө хирпиисээр барябди. Орондомнай барилгын материалай дуталдажа байһые хараада абажа, бидэнэд өөһэдын хирпиисын үйлэдбэри эмхидхээ һэмди.

1990 ондо социальна хэрэгтэ гаргашалагдадаг мүнгэсэ хороонгүйгөөр үйлэдбэриеэ техническэ талаар һэльбэн шэнэлхэ ажалые эршэдхэжэ эхилэнхэйбди. Юун бэ гэхэдэ, урда жэлэйхитэй сасуулбал, энэ жэлдэ имагтал гол үйлэдбэриһөөл заводнай миллион түхэригэй олзо үлүү абаха байна бшуу. Манда үшөө нэмэлтэ олзо оршонуудшье байха. Тусхайлбал, сэхэ харилсаанай үндэһөөр түхеэрэлгээ партнёрнуудтаа арендээр үгэдэгбди, мүн хүн зондо түлөөһэтэ туһаламжа үзүүлнэбди. Энэ һүүлшынхинь 1989 ондо 25 мянган түхэриг болодог байһанаа, мүнөө 100 мянган шахуу түхэригтэ хүрөөд, үшөө дээшээ болохо хараатай юм.

Дунда Ази гээшэмнай ажалгүй олон зоной бии болоһон нютаг ха юм. Харин арендэ гээшэ бага хүсөөр ехые үйлэдбэрилхэ гэһэн шэглэлтэй байха заяатай бшуу. Тиин Ошто хи насосно заводой «үлүү» хүнүүдынь хайшаа ошоно гээшэб гэһэн асуудал гаража болохо. Теэд дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, өөһэдөө гаража ошоһон урдын хэдэн хүтэлбэрилэгшэдһээ бэшэ заводһоо хэншье гаража ошоогүй. Нэгэдэхеэр, үйлэдбэримнай үргэдхэгдэнэ. Гадна шэнэ түхеэрэлгэ, жэшээнь, тоото программна жолоодолготой станогууд бии болоно. Тэдэниие хангахын тулада операторнууд хэрэгтэй. Теэд тэдэниие ондоо тээһээ асардаг бэшэ, харин өөһэдынгөө хүдэлмэрилэгшэдһөө бэлдэнэбди. Оньһожоруулга болон автоматизациин хэрэг эрхилхэ шэнэ таһаг бии болонхой. Гадна предприятиин улам үргэдэжэ байгаа социальна бааза хангахын тулада хүнүүд хэрэгтэй байдаг гээшэ. Ушар тиимэһээ Ошско насосно заводто ойрын сагта штат хороогдохогүй.

— Урдань завод насосуудаа дэлхэйн 30 орондо худалдадаг байһан аад, ямаршье валюта абадаггүй байгаа юм, — гэжэ Абдуллаева үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.— Гадаадын худалдаа наймаанай бүхэсоюзна нэгэдэлнүүд бүхы олоһон валютыемнай хоггүйгөөр абадаг байһан юм. Харин мүнөө өөһэдөө гадаадын-экономическа таһагтай болонхойбди. Тэрэмнай «Киргизвнешторг» гэдэг республикын гадаадын худалдаа наймаанай нэгэдэлтэй холбоо тогтоогоо. Һаяхан манай продукциие Португали болон Египедтэ һонирхоно гэһэн мэдээн абтаа. Энэ жэлдэ хилын саана мянга табан зуун насос худалдаха түсэбтэйбди. Тиихэдээ гансал валютаар бэшэ, харин юумэ андалдан абалсалгын гэхэ гү, али бартерна үндэһөөр тэрэнээ үгэхэ байнабди. Дашарамдан хэлэхэдэ, Румыни болон Чехословакида өөрын счёдтой болонхойбди. Тэндэһээ арадай хэрэглэлэй эд бараа худалдан абаха хүсэлэнтэйбди. Гэбэшье үйлэдбэриеэ техническэ талаһаань һэльбэн шэнэдхэхын тулада манда мүнөө үеын түхеэрэлгэ хэрэгтэй. Тиимэһээ бидэ гадаадын ямаршье фирмэтэй бэе бэедээ ашагтай холбоо тогтоохоор бэлэмди. Харин манай продукци хаанашье хэрэглэгдэхэ юумэн ха юм.

Владимир ГУРЬЕВ,
АПН-эй тусхай корр.

ЙОГО о ЙОГО о ЙОГО

...эгэй Ришикеш хотодо йогын ...рондын недели боложо дүүрэбэ. ...ропо болон Америкын олон хүн ...глараа.

...эшэ бэеэ элдэб байдалда, тэрэ ...олгой дээрээшье байлгажа, амис... үрсэ бэеэ улам һэргэлэн, эти... баяртай болгодог байна.

...неделиин үедэ його дэлхэй дээ... делгэржэ байна гэжэ мэдэрэг... э юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, ...ээй бэеын бүхы арга боломжо... элирүүлжэ, бэе махабадыень, ...бодолыень улам һайжаруулдаг ...болбол ерээдүйн эрдэм болоно. Тиимэһээ тэрэ Энэдхэгэй бүхы һургуулида заагдадаг болохо ёһотой гэжэ тэрэниие эмхидхэгшэд тоолоно. Його шудалһан хүн иимэ гол дүримүүдые ажабайдалдаа баримталдаг гэбэл: хоро хүргэхэгүй, үнэндэ эрмэлзэхэ, хулуухагүй, арюун сэбэр байха, хамагые хүлисэхэ, тэсэбэри, нигүүлэсхы сэдьхэл бадаруулха.

Эдэ бүгэдые, харахадаа, манайшье ороной һургуулинуудта түрүүшын үедэ туршалга болгон, його нэбтэрүүлбэл болохотой гээшэ ха гэжэ һанагдаа һэн.

Ю. ЛЕПСКИЙ.

Дели.

Соёлой һонин

ШЭНЭ ҺУРГУУЛИ

Бүрэн-Голой эхин һургуулиие найман жэлэй һургуули болгохо гэһэн һанамжа дурадхалнуудай «Буряад үнэндэ» бэшэгдэһэн байбашье һаань, тэндэхи һургуулиие шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэ зарим нэгэн ехэтэ дураа гутажа, тэрэ дурадхалнуудые буруу гэжэ элдэб шалтаг дурдаба. Харин хүдөөгэй холын эхин һургуули тухай «Улаан-Аха» колхозой хүтэлбэрилэгшэд хам оролдожо, шангахан эрилтэ табиба. Энэ асуудалаар СССР-эй ба РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй депутадуудта хандахадань, дэмжэһэн, колхозой түрүүлэгшэ Алексанр Цыденович Папаев, ахалагша зоотехник Шарлай Шултымович Будаев гэгшэд нютаг дээрэ найман жэлэй һургуули барюулха хэрэгтэ эрид шанга асуудал табяа. Һургуулиин проект табилгада хамаагүйгөөр хандаһан ушаршье үзэгдөө. Харин колхозой правлени урид табигдаһан документацинуудые бултыень шэнэлжэ, шэнэ проект зохёобо. Шэнэ документациин ба проектын ёһоор шэнэ һургуули барилгада 98 мянган түхэриг мүнгэн гаргашалагдаха, 165 үхибүүд һураха һэн. 1990 оной февраль һарада һургуули барилгада колхоз хамаг хүсэ шадалаа хам нэгэдхээ, бүхы трактор, техникэ барилгын модо, шулуу бэлдэхэ хэрэгтэ олоороо хабаадуулагдаа. Колхозой правлени районойнгоо «Ока» кооперативтай һургуули бариха талаар договор баталжа, һургуулида хараалагдаһан хамаг мүнгые энэл организацида дамжуулһан юм. Кооперативай түрүүлэгшэ Сергей Данзанович Аюшеев энэ һургуулиие бэеэрээ даажа абаад, үдэр һүниие илгаруулангүй, түргэн сагай болзор соо хүсэндэнь хүргэхөөр одоол эндэ ёһотой ажалай эршэ хүсые сүм хэрэглэжэ шадаһан. Һургуулида хэрэгтэй хамаг зэр зэмсэгүүдые, хэрэглэмжын элдэб янзын материалнуудые город ошожо бэдэрхэ, олохо гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Эдээнэй хойноһоо колхозой түрүүлэгшэ өөрөө ябажа, үзүүр захадань гараха баатай болоо. Мүнгэнэй байгаал сагта юуншье олдохо, хүнүүдээр үгэ хүүрээ хүсэд ойлголсоходо, юуншье бүтэжэ шадаха. Хоёр дабхар һургуули Ахын районой нэгэ колхоздо түрүүшынхиеэ баригдаба. Досоогоо элдэб түхеэрэлгэтэй, столово, бассейнтэй, актова зал, спортивна зал, библиотекэ — юун хэрэгтэйб, баран бии. Халуун уһаар дулаасуулагдаха. Газаань шулуун ханатай котельнэ, багшанарай һууха байрын гэрнүүд баригдажа дүүрэхэ дүтэлөө.

Сентябриин нэгэндэ шэнэ һургуулиин үүдэн сэлигдэхэнь. Шэнэ һургуулида 130-аад һурагшад һурахаар хараалагдана.

Одоол нютагай үхибүүдтэ эндэ, тэндэ ошолтогүй, нютаг дээрээ һураха арга шадалай олдоходо, тэдээндэ, гэр бүлэдэнь ехэ баяр болоно ха юм. Юрэдөө, энэ һургуули барилгада Сергей Данзанович Аюшеев яһала ехэ оролдолго гаргаба. Энээндэнь колхозой гэшүүд бүхэн нүхэр Аюшеевтэ ажалдань һайн һайханиие хүсэнэд.

Д. ДУГАРОВ.

Монгол угсаата уран зохёолшодой «дугуйлан» Улаан-Үдэдэ эхилээд, Улаан-Баатарта хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ дүүрэбэ. Монгол угсаата хүүгэдэй зохёохы ажал ябуулагшадай ассоциаци тэндэ байгуулагдажа, тусхай документ баталагдан абтаа (1-дэхи нюурта хара).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «дугуйланда» хабаадаһан уран зохёолшод (зүүн гарһаа) И. Г. Нагаев, С. Надмид. Н. Д. Санджиев, Б. И. Чалый.

МОСКВАДА ХЭБЛЭГДЭХЭНЬ

Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Даширабдан Батожабайн туужануудай согсолбори «Уулын бүргэдүүд» гэһэн нитэ нэрэ доро «Советский писатель» хэблэлдэ бэлдэгдэжэ байна.

Буряадта революционно тэмсэлэй хайшан гэжэ ябуулагдаһан, Совет засагай тогтоогдоһон тухай уншагшад Д. Батожабайн зохёолнууд сооһоо мэдэхэ аргатай юм. Гадна амгалан ажабайдалай ажал хэрэгүүд, хүдөөгэй буряад зоной сагаан сэхэ абари зан, һайхан инаг дуран тухай уран гоёор хөөрэһэн зохёолнуудтай танилсаха.

Энэ ном ерэхэ жэлдэ 100 мянган хэһэгээр хэблэгдэхэ байна.

Н. КОСЕНКОВА.

«ТИВИКОМ» ХУУЛИТА БОЛОБО

Буряад орондо телевизионно дамжуулгануудые хүгжөөхэ, мүн телевизор харагшадай хүсэл эрмэлзэлнүүдые хангаха зорилготойгоор республикын Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абаба. Хэлсээ баталһанай үндэһэн дээрэ гүрэнэй радиорелейнэ линидэ 9-дэхи канал хэрэглэжэ, телевизионно нэмэлтэ гурбадахи программа нээхыень республикын Телевидениин ба радио-дамжуулгын талаар Гүрэнэй комитедтэ зүбшөөгдэбэ. Буряадай АССР-эй Гостелерадиотой хэлсээ баталһан районуудта 9-дэхи каналаар телевизионно нэмэлтэ гурбадахи программа дамжуулагдаха юм. Уран һайханай видеофильмнүүд, видеомультфильмнүүд, мэдээсэлгын суглуулбаринууд, республикын телевидениин ород болон буряад хэлэнүүд дээрэ хэһэн харагшадые амаруулан сэнгүүлхэ тон һонирхолтой дамжуулганuудай дабталганууд гурбадахи программада оруулагдаха ёһотой гэжэ тогтоол соо хэлэгдэнэ.

Захааминай, Хяагтын, Баунтын, Түнхэнэй болон Ахын районуудта радиорелейнэ лининүүдэй үгы дээрэһээ тэндэхи теле-харагшад республикынгаа телевидениин дамжуулгануудые хараха аргагүй байна. Тиимэһээ хэлсээ баталжа, өөһэдынгөө телепрограммануудые видеомагнитофонуудай видеокассетэнүүд дээрэ буулгажа бэшээд, дурсагдагша районууд руу абаашажа, тэндэ байһан ретрансляторнуудаар дамжуулхыень республикын Гостелерадиодо мүн лэ зүбшөөгдэбэ.

9-дэхи каналаар дамжуулганuудые бэлдэдэг «Тивиком» нэгэдэлэй ажал ябуулга Улаан-Үдэ хотоор хизаарлагдана. Тэрэнэй дамжуулгын саг республиканска телевидениин программаһаа дулдыдахагүй юм. Коммерческэ тус каналай удха шанарай түлөө харюусалгые һайн дураараа арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Совет даажа абаба.

Һуралсалай-гэгээрэлэй программануудые коммерческэ телеканалаар дамжуулха аргануудые бэдэрхэ хэрэг Гостелерадиодо даалгагдаа. Энэ зорилгоор Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай һуралсалай телецентрые тус хүдэлмэридэ хабаадалсуулха арга олгогдобо. Тиихэдээ БГПИ-гэй телецентр нииитын эрхэ нүхэсэлнүүд дээрэ республикын Гостелерадиогой филиалай эрхэтэйгээр хүдэлхэ болобо.

Х. СОКТОЕВ.

«БАЙГАЛ» ЖУРНАЛАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ НОМЕР

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной орган болохо «Байгал» журналай байгша оной 3-дахи номерой ном хэблэлһээ гаража уншагшадтаа тараагдаба.

Нёдондо жэлһээ захалжа журналай буряад номернууд соо оршуулагдаһан зүйлнүүдэй багаар үгтэдэг болоһые уншагшад эдэглээ ёһотой. Энэ ушар хадаа тэрэнэй редакциин хүдэлмэрилэгшэдэй (харюусалгата секретарь Ц. Р. Галанов) ажал хэрэгтээ шэнэ ёһоор, буряад хэлэ, литератураяа хүгжөөхэ, хүсэжүүлхэ хэрэгтэ тон лэ нүлөөтэй гол зорилгоёо ёһотоор бэелүүлжэ эхилһэнэйнь аша үрэ мүн гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Журналай 3-дахи номерые эхинһээнь һүүл хүрэтэр һэхэн уншажа һуухада шүлэг, расскзуудай 14 авторнуудай аялга дуун, тэдэнэй бэшэлгын маяг түхэл манай анхаралда абтасатай, һонирхолтой байба. Уншагшадта мэдээжэ болоһон уран зохёолшодһоо гадна 1914 ондо түрэһэн ажалай ба дайнай ветеран Гүндэ Дашидоржин, 1963 ондо түрэһэн багша Ринчигма Буданова гэгшэдэй һони һонин рассказууд, мүн хуушанай багша ябаһан Лодон Линховоиной урданай буряад ёһо заншалнууд тухай тэмдэглэлнүүд энэ номерто толилогдожо үргэлжэлһөөр.

«Байгал» журнал саашадаашье түрэлхи хэлэн дээрээ бэшэгдэһэн шэнэ һонин зохёолнуудые саг үргэлжэ толилжо, республикынгаа уран зохёолой хүгжэхэ, шэнэ бэлигтэниие тодоруулха хэрэгтэ аша туһатай гол зорилгоёо баримталха бээ.

Б. НАМДАКОВ.

БАГА ЗЭРГЭЭР НЭМЭНЭ

Монголой Арадай Республикын талаһаа орожо эхилһэн хура бороогой һүүлээр Сэлэнгэ мүрэнэй, Зэдэ голой уһан нэмэжэ эхилээ һааб даа. Сэлэнгэ мүрэнэй нэмэхэдэ, набтар газартай сабшалан, бэлшээри үертэ абтаһан байха юм. Үнгэрһэн хоёр хоногой туршада Хяагтын, Сэлэнгын районуудта, Улаан-Үдэдэ 2—5 миллиметр шахуу хура бороон оробо. Мүнөө Хяагтын, Сэлэнгын районуудта Сэлэнгэ мүрэн 80—100 сантиметрээр нэмэбэ. Харин Улаан-Үдэ шадар мүрэнэй уһан 212—216 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэбэ. Мүн Зэдэ голой уһан хэдэн хоногой туршада эхиндээ 40 сантиметрээр нэмэбэ. Тиихэдэ Байгал далай шадар, Кабанскын, Прибайкалиин районуудта үнгэрһэн хоёр хоногой туршада 20—28 миллиметр бороо ороо, хадын горхон шааяса урдажа эхилээ.

Гол, мүрэнэй уһан саашадаа нэмэхэгүй ха гээд тухайлагдана.

Л. ТАТАРНИКОВА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин гидрологиин таһагай инженер.

Түрэл нютагаймнай түү...

САГААНТАНДА ЭСЭРГҮҮ ТЭМ...

(Партизан хүдэлөөнэй эхилһээр 70 жэлэй ойдо)

Сибириин нютагуудта эмхидхэгдэһэн партиина нюуса хүдэлмэридэ, тэндэ партизан хүдэлөө үргэдхэлгэдэ РКП(б)-гэй ЦК, В. И. Ленин өөрөө ехэ анхарал хандуулдаг байһан байна.

Тиин 1918 оной ноябрь соо сагаантанай мэдэлдэ байһан зүүн зүгэй нютагуудай большевик эмхинүүдэй түлөөлэгшэдэй зүблөөн партиин ЦК-да болоо һэн. Уданшьегүй декабриин 17-до партиин ЦК Сибириин большевик нюуса эмхинүүдэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилхын тула РКП(б)-гэй ЦК-гай Сибириин бюро эмхидхээ бэлэй. Хойто жэлдэнь июниин 19-дэ партиин ЦК-гай Политбюрогой ба Оргбюрогой нэгэдэмэл заседани боложо, «Сибириин партизан отрядууд тухай» тогтоол баталан абаһан юм. Энэ тогтоол хадаа Сибириин, тэрэ тоодо Буряад ороной большевигүүдэй ажал ябуулгын хүтэлбэри болоһон байна.

1919 оной ноябриин һүүл багта партиин Прибайкалиин нюуса комитедэй гаргаһан хандалга соо ингэжэ хэлэгдэнэ: «...Сухарижа ябаһан дайсадай урдаһаа нягта хана мэтээр жагсажа, тэрээндэ шиидхэхы ба һүүлшын сохилто хэебди! Совет засаг мандаха болтогой!».

Буряад-Монгол ороной зүүн дайдада хамтын буһалгаа хэхэ тухай шиидхэбэри РКП(б)-гэй Прибайкалиин нюуса комитет 1919 оной ноябрь соо абаа һэн. Урда тээнь энэ буһалгаанда бэлэдхэл хэхыень Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй аймагууд руу И. Л. Ковалев эльгээгдэһэн байгаа. Тиин Гашай, Бэшүүр, Шэнэ-Заган, Билюутай мэтын һууринуудта буһалгаа эхилхэ саг тухай асуудалаар хүдөөгэй бүлэгүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй, нюуса комитедүүдэй түлөөлэгшэдтэй зүблөөнүүд үнгэргэгдэһэн байна. Буһалгаан декабриин 19-дэ эхилхэ гээд хэлсэгдээ һэн. Тиигээд «Буржуазна засаг түрэ бутаран унаг, Соведүүдэй засаг мандаха болтогой!» гэһэн уряатай тугууд хэгдэжэ, буһалгаанда үргэн ехэ бэлэдхэл эхилээ бэлэй.

Декабриин 18-най һүни И. Л. Ковалёвой (1913 онһоо партиин гэшүүн) хүтэлбэри доро 42 хүнһөө бүридэһэн партизан отряд Шэнэ-Заганһаа гаража, Мухар-Шэбэр һууринине эээлхэдээ, семёновтоной милициин штаб булимтаран абажа шадаһан байна. Үдэр болоходонь, митинг эмхидхэбэ. Мухар-шэбэрэйхид буһалгаалагшадые дэмжэжэ, буу зэбсэг тэдээндэ үгэһэн, зариманиинь отрядай гэшүүдшье болоһон юм. Тиин отрядай гэшүүдэй тоо 100 хүрэтэр ургаа бэлэй. Буһалгаа эмхидхэгшэдэй зүблөөн болоко, сэрэгэй-революционно штаб байгуулагдаһан байна.

Мухар-шэбэрэйхидэй зэбсэгтэ энэ буһалгаан тухай һураг суу Буряад ороноор дары түргэн тараа һааб даа. Нюуса бүлэгүүд ажалшан тарлашадые бодхоожо, зэбсэгтэ хүдэлөөн үдэрһөө үдэртэ бүри эршэдэн байгаа һэн. Мухар-Шэбэрэй партизан отряд хоёр отряд болгогдон таһалагдажа, тэдэниие Прибайкалиин нюуса комитедэй гэшүүн Е. В. Лебедев ба И. Л. Ковалёв толгойлһон байна. Эдэ отрядууд 200 сэрэгшэһээ бүридэһэн сагаантанай отрядые намнажа, Хара-Шэбэр һууриниие сүлөөлөө бэлэй. Энэ үедэ шэнэ отрядууд эмхидхэгдэбэ. Нюуса бүлэгэй гэшүүн, фронтовик В. П. Алферов Буйска партизан отрядые, мүн лэ фронтовик А. Е. Фалилеев — Бага-Куналейн, сэрэгэй дүршэлтэй И. С. Афанасьев — Бэшүүрэй отрядуудые толгойлбо.

Е. Ф. Савельевэй нюуса бүлэгэй аша туһаар эдэ отрядууд Бэшүүр тосхониие декабриин 22-то эзэлээ һэн. Семёновтоной милициие барижа хаагаад, партизан отрядуудай хэрэглэмжэдэ хилээмэ, мяхан мэтын эдеэ хоолой зүйлнүүдые хүпеэсүүдһээ буляажа абаһан байна.

Декабриин 21-дэ Тарбагатайн волостиин таряашадай буһалгаан эхилээ. Десятниково, Тарбагатай, Пестерово, Ехэ-Куналей, Барнашево, Доодо-Жэрэм нютагуудай таряашад буһалгаалаа.

Тарбагатайн партизан отрядай штаб байгуулагдажа, нюуса эмхиин гэшүүд В. И. Манторов (1917 онһоо партиин гэшүүн), И. А. Мездрин, Б. Н. Добронравов, бусад бүридэлдэнь ороо һэн ха.

Е. В. Лебедев Тарбагатайда партизануудай типографи эмхидхээд, декабриин 29-дэ Селенгинскдэ байһан сагаантаниие отрядаараа бута сохибо. 500 шахуу мори, зуу гаран тэргэ, жаран винтовко, хэдэн зуугаад пүүд хүрпээ, бусад зөөри сагаантанһаа буляажа абаһан байна. Тус тосхондо ажаһуугһан гаян хүнһөө партизан отряд бии болгожо, ударидагшаарнь фронтовик ябаһан А. И. Бритиковые томилоо бэлэй. Е. В. Лебедевэй хүтэлбэрилһэн партизан отрядууд хэдэн үдэрэй туршада Селенгинскһээ Дээдэ-Үдэ хүрэтэр шахуу Сэлэнгэ мүрэнэй баруун эрьеын һууринг, тосхонуудые сүлөөлхэдөө, Дээдэ-Үдэһөө Троицкосавск хото руу ошодог хэргы зам өөһэдынгөө мэдэлдэ абаһан байна. 1920 оной январь һарын эхин багта республикымнай мүнөө эзэлээд байһан газарай горитой хуби сагаантанһаа сүлөөлэгдөөд байгаа бэлэй.

Буряад, ород болон бусад үндэһэ яһатанай хани барисаан хадаа энэ буһалгаанай урагшатайгаар дэлгэрһэнэй нэгэ эрхэ нүхэсэл мүн болоно. Буряад арад тэрэниие һайшаан дэмжэһэн байна. Ажалшан буряад зоной түрүү үзэл бодолтой хүнүүд партизан отрядуудта орожо, Буряад орондо Совет засаг тогтоохын түлөө ород хүдэлмэришэд ба таряашадтай суг тэмсээ.

Тиин партиин Прибайкалиин нюуса комитедэй даалгабаряар Г. С. Носырев Үдын аймаг руу ошожо, таряашадай буһалгаа эмхидхэнэ, Үнэгэтэйн партизан отрядые бии болголгодо хабаадалсана. Энэ нюуса хүдэлмэридэ С. Базаров, Ц. Будаев, К. С. Плешков, бусад эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Хубисхалай сэрэгүүдтэ али болохоор туһа хүргэхыень гуйһан Прибайкалиин сэрэгэй-революционно гол штабай хандалгые һайшаан дэмжэһэн буряад подпольщигууд буряад зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулаа. Жэшээнь, аха дүү Аюр, Балдан Санжиевууд большевик үзэлтэй аха дүүнэр Смолинуудтай нягта холбоо барисаа, тогтоогоод, өөһэдынгөө Шэбэртэ нютагта большевигүүдые дэмжэһэн хүнүүдэй бүлэг эмхидхэһэн байна.

Буряадуудай диилэнхи олониинь эхилһэн буһалгаа урмашан угтаа һэн ха. Буряад арадай олохон хүбүүд өөһэдынгөө һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлээр партизан отрядуудта орожо, эрэлхэг зоримгойгоор тулалдаа. Жэшээлхэдэ, Харацай нютагта Ф. Г. Гармаев семёновтоной хэһээлтэ хэдэг отрядай дарга Лютерые усадхаһан габьяатай.

Буряадуудай дунда партизан хүдэлөө эмхидхэдэг заабаришан, буһалгаалһан таряашадай штабай гэшүүн Ц. Будаевай үүсхэлээр Түгнын талын (мүнөө (Мухар-Шэбэр) буряад до-

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

С. ЗАМБАЛОВАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ АМЖАЛТА

Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй хоёрдохи нааданууд США-гай Сиэтл хотодо боложо байна. Дэлхэйн 50 гаран ороной 2500-һаа дээшэ спортсменүүд хабаадана гэжэ мэдээсээ һэмди.

Нютагаймнай хүбүүн — Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, профсоюзуудай спортын бүлгэмдэ тренерээр хүдэлдэг уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов дүрэ буляалдаагын барилдаагаар СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаха золдо хүртэбэ. Тэрэ 1987 ондо дэлхэйн Кубогта хүртэһэн, 1990 ондо СССР-эй чемпион болоһон намтартай.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөн хоёр үдэрэй туршада тус хотын «Эдмундсоной павильон» соо болобо. Түгэсхэлэй наадында найман команда хоёр бүлэг боложо хубаарһан байгаа. «А» бүлэгтэ СССР-эй, Монголой, Канадын, Урда Корейн, «В» бүлэгтэ США-гай, Болгариин, Турциин, Японой командануд хабаяа туршаа.

Манай ороной барилдаашад Монголой бүхэшүүлые 25:6, Корейн командые 32:7, Канадын спортсменүүдые 31,5:6,5 тоотойгоор илаба. Эгээл түрүүлэн МНР-эй атледүүдтэй уулзахадаа, Совет ороной командаһаа гансал Р. Караев (57 килограмм) К. Баттуулда шүүгдэһэн байгаа — 0:3. Удаань Урда Корейн спортсменүүдтэй тулалдахадаа, 74 килограммда дэлхэйн чемпион А. Вараев Юонг Джин Паркда 1:3 тоотойгоор диилдэшөө.

Түгэсхэлэй мүрысөөндэ СССР-эй, США-гай командануд уулзаба. Эндэ хибэсэй зээд 17:13 тоотойгоор илажа, командаараа чемпионууд болоо. Манай ороной барилдаашад хоёрдохи һуури эзэлээ. 52 килограммай шэгнүүртэ США-гай чемпион Зеке Джонстой барилдахадаа, Сергей Замбалов 3:2 тоотойгоор шүүжэ ябаба. Тулалдаанай һүүрэхын урда тээ эдэнэр хоёр-хоёр баллаар сэгнэгдэхэ арга хээ. Зүгөөр арбитр гансал американ атледтэ балл олгоходонь, тэрэ 4:3 тоотойгоор шүүбэ.

Хубиин тоосоогоор барилдахадаа, Сергей Замбалов Болгариин суута бүхэ — дэлхэйн дүрбэ дахин чемпион, Европын гурба дахин чемпион Валентин Йордановта диилдэһэн байгаа. Тиигэжэ С. Замбалов командна тоосоогоор ехэ мүнгэн, хубиин тоосоогоор бага мүнгэн медальнуудаар шагнагдаа. Энэнь нютагаймнай суута барилдаашанай ээлжээтэ амжалта гээшэ.

Хубиин тоосоогоор СССР ба США-гай 3:3, Болгариин 2, Монголой 1 (Х. Баттуул), Урда Корейн 1 спортсмен илаһан байха юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

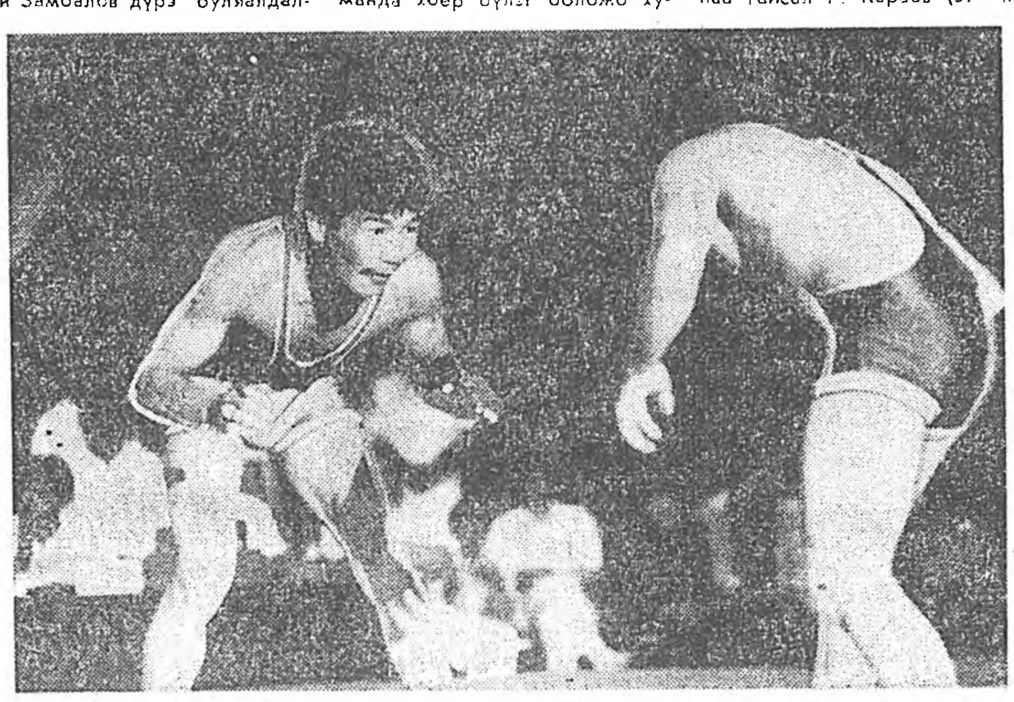

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): С. Замбалов барилдажа байна. В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ФУТБОЛ

ТҮРҮҮШЫН ДҮХЭРИГЭЙ ДҮН

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг манай зоной футболистнуудай дунда эхилһэн мүрысөөнэй түрүүшын хахад дүүрэбэ.

Нааданай дүн хаража үзэхэдэ, эндэ Томскын «Томь» команда түрүү һуури эзэлнэ. Эдэнэр хабарһаа хойшо үнгэргэгдэһэн 14 уулзалгаһаа юһэн командыень шүүһэн, хоёртойнь тэнсэһэн байха юм. Тиигэжэ эдэнэр дүн хамта 20 очкотой болоһон байгаа.

Манай зонодо үнинэй наадажа ябаһан Томскын футболистнуудай байгша ондо түрүү һуури эзэлхын түлөө эрмэлзэһэниинь һайшаалтай. Юуб гэхэдэ, эдэнэр урдандаа зоно соогоо мүрысөөнэй таблицада дундуурхи һуури эзэлдэг байһан гээшэ. Харин мүнөө эдэнэр «далижаһан» мэтэ, уулзалга бүхэндэ шахуу илажа гарадаг болоһониинь һайшаалтай. «Томь» командын футболистнууд энэ хахадайнгаа һүүлшын хоёр уулзалга өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн юм. Тиихэдээ Шэтын «Локомотив», Хабаровскын СКА командануудые тус тустань 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүжэ гарахадаа, мүрысөөнэй таблица толгойлбо бшуу. Энээнһээ гадна, эдэнэр ана-мана сохилсожо ябаһан «Вулкан», «Сахалин», «Металлург» командануудта айлшалхадаа, талмайн эзэдые шүүжэ гү, али тэнсэжэ гарахые оролдодог байһыень онсолон тэмдэглэлтэй.

Удаадахи һуурида гараһан Урда-Сахалинай «Сахалин» команда мүн лэ 20 очкотой болобо. Зүгөөр эдэнэр шүүһэн командануудайнгаа тоогоор хоёрдохи һуури эзэлхэ баатай болоо. «Сахалинай» футболистнууд арбан хоёрдохи уулзалгын болотор нэгэшье командада шүүгдэнгүй, наадажа ябаһан юм. Харин эдэнэр Ангарскын «Ангара» командада айлшалхадаа, талмайн эзэдтэ 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүгдэхэ баатай болоһон байгаа бшуу. Тиихэдээ айлшалжашье ябахадаа, бусад уулзалгануудаа 1:1, 0:0 гэһэн тоотойгоор дүүргэдэг, үгышье һаа, заримдаа талмайн эзэдые шүүжэрхёод гэртээ бусадаг байһан.

Нааданай хоёрдохи хахадта мүрысөөнэй таблицада түрүүшын гурбан һуури эзэлжэ ябаһан командануудай дунда шанга наадан болохоо хүлеэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, аб адлихан очконуудтай болоһон эдэнэр лэ зоны чемпионой нэрэ зэргэ буляалдангүй яахаб даа.

Манай республикын нэрэ солые хамгаалжа ябадаг «Сэлэнгэ» команда байгша оной нааданuудта һанаһанда хүрэжэ нааданагүй. Эдэнэр үнгэргэгдөөд ябаһан нааданuудта өөрынгөө стадиондо суглараагшадые баясуулбагүй. Юуб гэхэдэ, эдэнэр өөрынгөө стадион дээрэ нэгэшье командые «бүдэрүүлжэ» шадаагүй бшуу. Энэнь халагламаар ха. «Сэлэнгэ» командын диилээд ябаһан командануудынь гэхэдэ, Бийскын «Прогресс», Новосибирскын «Чкаловец», Красноярскын «Автомобилист» командануд болоно. «Сэлэнгын» футболистнууд эдэнэртэ айлшалхадаа шүүгээд ерээ һэм шуу. Энэнь яһала һайшаалтай гээшэ. Харин манай футболистнууд уулзалгын түрүүшын хахадай һүүлшын гурбан наадаа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргөө һэн. Футболой наадында дуратайшуул одоол «Сэлэнгэмнай» эндэл үнэн бэеэ бэелхэнь ха гэжэ һанаһамнай бирааагүй бэлэй. Манайда айлшаар мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлжэ ябаһан «Сахалин», «Вулкан», «Луч» командануд ерээ ха юм. «Сэлэнгын» футболистнууд эдэнэртэйгээ 1:1, 2:2, 0:0 гэһэн тоотойгоор тэнсэжэ гараа һэн.

Командануд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Томь» Томск	14	9	2	3	14—6	20
«Сахалин» Ю-Сахалинск	14	7	6	1	15—6	20
«Вулкан» П-Камчатский	14	7	5	2	17—10	19
«Луч» Владивосток»	14	5	8	1	14—4	18
«Локомотив» Шэтэ	13	8	1	4	23—11	17
«Автомобилист» Кр-к	14	6	4	4	16—13	16
«Амур» К-на-Амуре	13	6	2	5	13—12	14
«Ангара» Ангарск	14	5	4	5	14—16	14
«Металлург» Н-Кузнецк	14	5	3	6	13—18	13
«Торпедо» Рубцовск	14	6	0	8	19—24	12
СКА Хабаровск	12	4	4	4	17—18	12
«Сэлэнгэ» У-Үдэ	14	3	5	6	13—21	11
«Чкаловец» Н-Сиб.	14	3	3	8	12—16	9
«Прогресс» Бийск	14	1	6	7	8—17	8
«Шахтер» Л-Кузн.	14	1	1	12	7—34	3

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Заказ № 176